

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Rodičovská dovolená
a návrat rodiče na trh práce

Autor: Alena Klášová

Vedoucí práce: Mgr. Eliška Novotná, Ph.D.

Studijní program: Sociální pedagogika, specializace: základy veřejné správy

Datum odevzdání: 18. 3. 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma

„Rodičovská dovolená a návrat rodiče na trh práce“

jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Prachaticích, dne 18. 3. 2011

.....

podpis

Poděkování

Za cenné rady, náměty a inspiraci
bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce

Mgr. Elišce Novotné, Ph.D.

Anotace

„Rodičovská dovolená a návrat rodiče na trh práce“

Cílem práce je popis a analyzování rodičovské dovolené ve vztahu k návratu rodičů na pracovní trh. Práce je v teoretické části věnována rodině a rodičovské dovolené z hlediska sociologického a právního. Praktická část se zaměřuje na tzv. vícerychlostní dovolenou. Zjišťuje, jakou variantu vícerychlostní rodičovské dovolené si rodiče vybírají nejčastěji a z jakých důvodů.

Annotation

„Parental leave and a return of a parent to the labor market“

The aim of this thesis is a description and a analyzing of parental leave in relation to parents' a return to the labor market. The thesis is in theoretical part devoted to family and parental leave in terms of sociological and legal. The practical part deals with selection of one of variants of multi-speed parental leave and with the reasons of its selection.

březen 2011

OBSAH

ÚVOD.....	2
1 TEORETICKÁ ČÁST	3
1.1 Rodina.....	4
1.1.1 Definice rodiny a její funkce	4
1.1.2 Rodičovství.....	5
1.2 Dítě jako součást rodiny	8
1.2.1 Dítě v raných fázích vývoje.....	8
1.2.1.1 Období kojenecké (do jednoho roku)	8
1.2.1.2 Období batolecí (od jednoho do tří let).....	10
1.2.1.3 Období předškolní (od tří do šesti let).....	11
1.2.2 Postavení dítěte v rodině a ve společnosti	12
1.3 Rodičovská dovolená.....	16
1.3.1 Mateřská a rodičovská dovolená.....	16
1.3.2 Vývoj rodičovské dovolené a rodičovského příspěvku.....	18
1.3.3 Finanční podpora rodičovské dovolené	20
1.3.3.1 Peněžitá pomoc v mateřství	20
1.3.3.2 Rodičovský příspěvek.....	21
1.3.4 Služby pro rodinu.....	25
1.3.4.1 Zdravotnická zařízení typu jesle	25
1.3.4.2 Mateřské školy	25
1.3.4.3 Mateřská centra:.....	26
1.3.4.4 Střediska rané péče	27
1.3.5 Rodičovská dovolená a návrat rodiče na trh práce	28
1.3.5.1 Rodičovská dovolená a návrat na trh práce	28
1.3.5.2 Možnosti sladování práce a rodiny.....	30
1.3.5.3 Plánovaná legislativní zlepšení podpory.....	33
harmonizace práce a rodiny	33
2 PRAKTICKÁ ČÁST	36
2.1 Projekt ankety	37
2.1.1 Anketní záměr a cíle	37
2.1.2 Anketní soubor.....	37
2.1.3 Technika a nástroje ankety	37
2.1.4 Zpracování anketních dat.....	38
2.1.5 Organizace ankety	38
2.1.6 Rozpočet ankety.....	38
2.2 Vyhodnocení ankety	39
2.2.1 Prezentace anketního souboru	40
2.2.2 Prezentace výsledků výzkumu.....	42
2.3 Interpretace výsledků výzkumu	61
ZÁVĚR.....	62
SEZNAM ZDROJU:.....	64
PŘÍLOHY	

ÚVOD

Mateřská a rodičovská dovolená je pro naprostou většinu matek nejkrásnějším obdobím života. Obdobím pozorování vývoje vlastního dítěte a pomáhání mu v utváření jeho jedinečné osobnosti. Je také dobou pro navazování nových přátelství „z pískoviště“, která často trvají celý život, ale pro některé i dobou pocitu méněcennosti z důvodu izolace od běžného pracovního života.

Sama jsem začala při své druhé rodičovské dovolené dálkově studovat obor sociální pedagogika Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, specializaci veřejné správa na VŠE, fakultě managementu v Jindřichově Hradci, přičemž jedním z mnoha důvodů byla možnost občasné výměny role matky za roli studenta. Navíc jsem tím dostala šanci ke zvýšení své původní kvalifikace a širšího výběru zaměstnání při návratu na trh práce.

Během mé rodičovské dovolené se v médiích a tudíž i mezi rodiči malých dětí hodně mluvilo o nově navrženém systému nároku na rodičovský příspěvek, platném od 1. 1. 2008, o tzv. vícerychlostní rodičovské dovolené.

Rodič si musí předem vybrat variantu rychlosti rodičovského příspěvku u zdravých dětí v délce dvou, tří nebo čtyř let věku dítěte, přičemž zaměstnavatelem povolená rodičovská dovolená je maximálně do tří let věku dítěte. Výběr varianty souvisí zejména s tím, kdy se rodič plánuje a chce vrátit se na trh práce.

Cílem práce bylo zjistit pomocí dotazníku výběr nejčastější varianty vícerychlostní rodičovské dovolené a důvody jejího výběru. Pro sběr dat byla využita metoda terénního výzkumu (explorační metoda).

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Rodina

1.1.1 Definice rodiny a její funkce

„Rodina je malá, primární, neformální sociální skupina, kterou tvoří osoby spojené pokrevními, manželskými a adoptivními vztahy. Je prvním přirozeným společenským prostředím, do kterého lidský jedinec přichází na začátku své existence a jednou z nejvýznamnějších hodnot lidské společnosti a převodním mechanismem v předávání hodnot z generace na generaci. V rámci interakcí v rodině se formují první sociální zkušenosti dítěte a vzorce sociálního chování. Uskutečňují se v ní společenské a osobně potřebné vztahy a činnosti, které nemohou v plné míře přebírat jiné instituce“ [5, str. 187].

„V rodině více než v kterékoli jiné malé skupině je důležité udržet všeobecně vysokou úroveň vzájemné lásky. Základem je pevné láskyplné pouto mezi ženou-matkou a mužem-otcem, kteří stojí v čele rodiny“ [7, str. 47].

Rozeznáváme rodinu nukleární dvougenerační, rodinu rozšířenou, která zahrnuje více než dvě generace a též je jednogenerační bezdětná rodina. Rodina, do které se člověk narodí, se nazývá orientační. Sňatkem nebo tím, že má děti, založí člověk prokreační rodinu [4]. *„Rodina je konzervativní institucí. Během novověku předala mnoho svých funkcí jako výkon práva, vzdělávání dětí, ekonomické zajišťování členů rodiny státu a stala se sama na státu závislejší“ [5, str. 187].*

Hlavními současnými funkcemi rodiny jsou [1]:

- biologicko-reprodukční funkce rodiny, která zahrnuje sexuální život manželů a plození potomků,
- socializačně výchovná funkce rodiny tj. výchova a socializace dětí a sociální kontrola,
- ekonomická funkce rodiny spočívá v materiálním zabezpečení členů rodiny a vytváření statusu.

1. 1. 2 Rodičovství

Vývoj rodiny v čase je uspořádán v rozlišitelných fázích, mezi nimiž existují přechody, přičemž tato vnitřní vývojová struktura rodiny je relativně autonomní. Nesleduje mechanicky kalendářní, ale ani biologický čas. Rodičovská fáze se může ženě biologicky otevřít buď v patnácti, nebo i ve čtyřiceti letech, a sociálně do konce života. Ač období aktivního rodičovství zaujímá jen dvě anebo tři z všeobecně rozlišovaných sedmi či osmi fází vývojového cyklu rodiny, od narození prvního dítěte zůstává rodičovství organizačním principem životního cyklu rodiny. Nikdy se nestáváme „ex-rodíči“, dokonce i ty fáze rodinného cyklu, které mu předcházejí, jsou k rodičovství vztahovány [7].

Přechod k rodičovství je pravděpodobně nejvýznamnějším přechodem uskutečňovaným v rámci rodinného cyklu. Především je přechod k rodičovství pod silným kulturním tlakem, neboť sociální status ženy je historicky úzce spojen s mateřstvím. Celoživotně bezdětná žena i dnes stále naráží na nevyslovenou, ale latentně v jejím okolí trvale přítomnou otázku po povaze svého stavu: nechce, anebo nemůže mít děti? Anebo chce a mohla by, ale nikdo nechce mít dítě s ní? Vždy se nemusí jednat pouze o předem plánovaný přechod k rodičovství, dochází k němu také a dítě může být počato neplánovaně [7].

Přechod k rodičovství je přechodem neodvolatelným, na rozdíl od řady voleb, které člověk dennodenně činí. Toto rozhodnutí nelze vzít zpět, biologickým rodičem člověk zůstává. Zároveň je to také přechod zlomový, těhotenství připraví ženu na mateřství fyziologicky, ne však sociálně. Je obdobím představ a iluzí o miminku, které se narodí. Zejména matky prvního dítěte často po jeho narození prožívají šok, a mentální nestabilita v raném mateřství, v těžkém průběhu označována jako „laktační psychóza“, není způsobena jen hormonálně, ale i sociálně [7].

„Nově narozené dítě zjevně patří své matce, je na ní totálně závislé a podléhá její suverenitě. Tento nerovný vztah se neprodleně rozšiřuje i na otce. Závislost dítěte však implikuje i povinnosti rodičů. Otevírá otázku povahy a sociálních limitů autonomního výkonu těchto práv a povinností, jež patří k podstatě rodičovství“ [7, str.132].

Ve všech kulturách lze pozorovat principiální shodu v tom základním, co může společnost od rodičů vyžadovat: každé dítě má nárok na to, aby mu jeho otec a matka zajistili a poskytli základní výživu, oblečení, ubytování, zdravotní péči a přístup ke vzdělání alespoň takovému, aby ho jeho nedostatek v dospělosti nevyklučoval na okraj společnosti [7].

Možný [7] zdůrazňuje, že ve společnostech našeho kulturního okruhu dnes můžeme rozlišit v principu dvojí koncepci (a praxi) rodičovské autonomie: tradiční a liberální:

Tradiční koncepce dává – v největší možné zkratce – rodičům právo a povinnost přenášet na dítě jejich hodnotový systém a představu o dobrém životě. Mohou pro to volit prostředky, které sami považují za nejlepší, a mohou i omezovat možnost dítěte seznámit se s těmi postoji a hodnotami ve společnosti, jež sami neschvalují. Pokud společnost sezná, že děti takto vychované ohrožují komunitu, je na společnosti, aby bránila svou integritu jinými prostředky než intervencí do rodičovské autonomie [7].

Liberální koncepce naopak předpokládá, že rodiče nebudou pokud možno vůbec nijak ovlivňovat dítě ve volbě hodnot a při vytváření představy dobrého života. Necháávají na něm, ať si samo vybere, co bude pro jeho život podle jeho názoru nejlepší. Usilují pouze o ochranu dítěte před vlivy, které by mu volný výběr omezovaly [7].

Tradiční koncepce vesměs posiluje integritu rodiny a silným mezigeneračním přenosem i integritu kultury. Může však vést i k vytváření idiosynkrasií vzhledem k rodinám výrazněji odlišných subkultur v komunitě a případně i k rasismu. Je také socializací k autoritářské osobnosti. Dítě, které bylo rodiči přísně vedeno s důsledným vyloučením jeho vlastní volby mezi otevřenými mu alternativami, nezíská schopnost autonomně se rozhodovat a dobře volit. Potlačovaná úzkost z nutnosti volit ho pak vede k tomu, že zužuje asertivně prostor pro volbu, kdekoli se ve společnosti otevře [7].

Liberální koncepce nemá nevýhody koncepce tradiční a otevírá sociální dynamiku. Negativem liberální koncepce je to, že rozvolňuje rodinu, jež působí jako nomická instituce zejména tím, že v ní dochází ke sdílené konstrukci sociální reality, k předávání a stabilizaci hodnot a k solidaritě o sdílené hodnoty opřené. Důsledně liberální koncepce rozvolňuje vztahy a zeslabuje porozumění mezi generacemi. Umírněně liberální koncepce proto přiznává rodičům právo usilovat o předání své vlastní představy dobra a správného života dětem. Liberální zůstává v tom, že podporuje dítě, aby se v přiměřeném věku seznámilo s jinými hodnotovými koncepcemi, a to bez omezení [7].

1. 2 Dítě jako součást rodiny

1. 2. 1 Dítě v raných fázích vývoje

1. 2. 1. 1 Období kojenecké (do jednoho roku)

První část kojeneckého období se označuje jako novorozenecké. Tím se rozumí někdy první týden, jindy celý měsíc, nebo dokonce šest týdnů. Zkoumají se při něm zejména ty projevy dítěte, které jsou založeny hlavně na jeho vrozené výbavě, to znamená na nepodmíněných reflexech, a případně na tom, čemu se naučilo v nitroděložním stadiu [8].

Kojenec roste jako z vody. Průměrný měsíční chlapec měří asi 54 cm a váží asi 4 kg. Děvčátka jsou o něco menší a lehčí, ale zato odolnější. Roční chlapec měří už 77 cm a váží v průměru skoro 10,5 kg, děvčátka zůstávají lehce pozadu. Tělesný růst a duševní vývoj jdou ruku v ruce: dítě, které rychle roste, prospívá obvykle i duševně. Hrubé zanedbávání duševních potřeb může zhoršit jeho tělesné zdraví a zabrzdit tak i jeho růst. Přímý význam pro duševní vývoj má růst, a to zejména zrání mozku. Mozkových buněk sice podstatně nepřibývá, ale zlepšuje se jejich funkční schopnost a tím i schopnost dítěte učit se. Určitý psychologický význam má i dentice, růst zubů. První zoubek se prořízne obvykle mezi šestým a devátým měsícem a brzy následují další [8].

S jakou vrozenou výbavou – kromě základní tendence k aktivitě – začíná novorozenec svůj vývoj motoriky a vnímání? Jsou to zejména vrozené reflexy – to je například to, že dítě odvrací při mytí hlavičku. Smyslové vnímání je připraveno, částečně už rozvinuto z nitroděložního stadia: novorozené dítě od samého počátku vidí a chuť je již také vyvinuta [8].

Získávání vlády nad vlastním tělem postupuje jednak od hlavy ke kostrči, jednak od ramen a kyčlí k prstům na rukou a na nohou. Od počátku fungují okohybné svaly.

Velmi brzy ovládne také svaly šíje – kojeneček zvedá hlavu, položíme-li ho na bříško. Ve třetím měsíci se opírá o předloktí - „pase koníčky“. V osmi měsících se na okamžik sám posadí a začíná lézt po dlaních a kolenou, sám se také přitáhne do stoje u opory; brzy je pak schopen i chůze, vedeme-li ho za ruku [8].

Druhá vývojová linie směřuje k ovládnutí ruky, lidského „biologického nástroje“ číslo jedna. V prvním měsíci nás dítě překvapí tím, že drženo na klíně sáhá po předmětech, které vidí a asi ve 40 % případů zasáhne cíl. To je vrozený reflex, který koncem prvního měsíce zmizí. Ruka však stále umí uchopit to, co vložíme do dlaně a ve čtyřech měsících nese předmět do úst. V šesti měsících dítě aktivně zatřepe chrastítkem a asi v devíti měsících dokáže aktivně, úmyslně pustit držený předmět [8].

Kdy se u člověka objevuje inteligentní chování? O předstupních inteligence můžeme mluvit už u novorozence, jehož nepodmíněné reflexy se zdokonalují a získávají přizpůsobivost. Zdokonaluje se zejména sací reflex: dítě saje i různé jiné předměty. Asi v půl roce začíná dítě záměrně jednat, tj. předvídat ve svém okolí změny, které předvídá. Takovou akcí je tzv. kruhová reakce: Dítě něco bezděčně způsobí, uvědomí si, že to, co se stalo, je výsledkem jeho činnosti, a opakuje stejnou akci, tentokrát úmyslně. V osmi měsících dokáže dítě odlišit prostředek a cíl svého jednání. Pak například vede ruku dospělého k žádoucímu předmětu. Krátce před prvními narozeninami pokročí dítě obvykle ještě dále: začne hledat nové prostředky a učiní převratný objev: předměty existují trvale [8].

1. 2. 1. 2 Období batolecí (od jednoho do tří let)

Od prvního do třetího roku vyrostle chlapec ze 77 na 97 cm, dostane se přibližně z 10 na 15 kg; děvče je o maličko menší a lehčí. Ke konci stadia se tělo často zaoblí, přichází tzv. první plnost. Ve třech letech je už obličej výrazně modelován, mléčné zuby jsou kompletní. Mozek váží už více než kilogram. Pokud jde o lokomoci, dostane se ve druhém roce od nejistého batolení k suverénní chůzi. Před třetím rokem dokonce běhá, dokáže stát na jedné noze a chodit do schodů. Ruka už umí všechny základní pohyby [8].

Vývoj řeči je v batolecím věku fantastický. Asi v roce a půl dítě pochopí, že každá věc má své jméno, svůj název. Od té doby podstatně zrychlí tempo: pochyť každý den přibližně dvě nová slova, takže ve třech letech jich zná kolem 900. A to není všechno: ve dvou letech skloňuje, sestaví větu o několika slovech a učí se krátké říkanky. Jde mu to samo – na záměrné učení by ještě nemělo trpělivost [8].

Batole miluje smyslové zábavy, zejména vyluzování nejrůznějších zvuků. Ve velké oblibě jsou hry s vodou a pískem, dvěma materiály, z nich každý jinak, ale přece podobně, zaujímá dítě svou tvárností, poddajností a stejnorodostí. Napodobivé hry spočívají v horlivé imitaci nejrůznějších činností, jež dítě vidělo u dospělých: zametání, mytí nádobí. K čemu je batoleti hra? Zejména prostě dítě zajímá, baví a následně je i přípravou na práci [8].

1. 2. 1. 3 Období předškolní (od tří do šesti let)

Tělesný i duševní vývoj je v předškolním věku už pomalejší. Průměrný chlapec v předškolním věku vyrostne z 97 na 117 cm, přibude z 15 na 25 kg. Děvčátka jsou ještě v šesti letech o něco málo menší a lehčí než chlapci, později se to obrátí. Ke konci tohoto období se poněkud mění tělesné proporce. Trup, který byl dosud spíše válcovitý, se stává plošším a hrudník se zřetelněji odlišuje od břicha. Přibývá svalové tkáň, zvláště u chlapců, tukové spíše ubývá. Postava se celkově protahuje, ruce i nohy se prodlužují. Hlava se v poměru k tělu zmenšuje, což ovšem platí od narození až po dokončení tělesného růstu [8].

V předškolním věku ještě podstatně dozrává mozek, jeho nervová vlákna se opouzdřují a zvyšuje se tak rychlost vedení vzruchu. Dítě dýchá pomaleji a hlouběji, jeho srdce bije pravidelněji a pomaleji a celý organismus je výkonnější [8].

V tomto věku se pohyblivost zlepšuje jen zvolna a ne příliš nápadně. Spíš než nové výkony pozorujeme větší rychlost, pohotovost a obratnost pohybů. Růst obratnosti umožňuje předškolákovi, aby se naučil sám se obléknout, obsloužit se a pomáhat doma při jednoduchých pracích. Vyžadujeme to od něho zejména proto, abychom v něm pěstovali smysl pro povinnost a abychom podporovali jeho sebevědomí [8].

„Předškolák začíná chápat první matematické vztahy. Naučí se počítat asi do deseti. Rozumový vývoj má i další složky a sem patří vývoj řeči. Když s dítětem hodně mluvíme, čteme mu pohádky, bude v šesti letech schopno užívat dvou a půl tisíce slov a rozumět bude dalším tisícům slov“ [8, str. 120].

V tomto věku se také rozšiřuje repertoár her. Vyspělejší jsou i hry na písku a oblíbené je i prohlížení obrázků. Nejzajímavější a patrně vývojově nejdůležitější jsou námětové hry, které se ovšem prolínají s honičkami [8].

1. 2. 2 Postavení dítěte v rodině a ve společnosti

Jedno z nejkrásnějších období v životě muže a ženy je období před narozením dítěte. Jde-li o harmonický vztah, včetně dobrých vztahů s širší rodinou, je tento čas naplněn novými a novými debatami o tom, jakého bude očekávané dítě pohlaví, jak bude vypadat, komu se bude podobat, po kom bude mít ty či ony dobré vlastnosti. Budoucí rodiče si dovedou téměř nekonečně ve své fantazii vyvolávat představy o tom, jaké dítě bude. Těší se většinou z každé maličkosti, kterou pro dítě předem kupují a dělají řadu konkrétních příprav pro příchod dítěte na svět. Tento čas zvláště silně prožívají takové dvojice, které nejen že dosud dítě nemají, ale které pro přechodné poruchy fertility musely na graviditu partnerky nějaký čas čekat [4].

„Postoj k dítěti se vytváří dávno předtím, než se narodí. Spolupůsobí tu prožitky budoucích rodičů z vlastního dětství a z doby adolescence. Vlastním prožitkem těhotenství, zvláště v jeho druhé polovině se tento postoj budoucí matky individualizuje a konkretizuje, takže v době porodu má za normálních podmínek ke svému očekávanému dítěti již zcela osobitě zformovaný, více či méně silný citový vztah“ [4, str. 113].

„Z biologického hlediska se poukazuje na takzvanou „bakteriální symbiózu“ matky a dítěte. Je totiž výhodnější, jsou-li kůže a trávicí ústrojí dítěte osídleny týmiž kmeny bakterií, s nimiž se organismus matky už dávno vyrovnal a vůči nimž dostalo dítě placentou a pak mateřským mlékem obranné protilátky, než když je osídleno bakteriálními kmeny porodnického personálu“ [3, str. 72].

Plod je aktivní bytost, která reaguje na vlivy zprostředkované matčiným tělem. Také matka vnímá projevy dítěte dlouho před jeho narozením, dokáže například odhadnout předem jeho temperament. Dá se prokázat ultrazvukovým vyšetřením, že dítě reaguje na matčiny prudší pohyby i na její intenzivní emoce. Předpokládá se, že dítě slyší tlukot matčina srdce a zvyká si na rytmus jejích kroků – obojí rytmus jej může uklidňovat a obojí pak matka poskytuje i po narození. Drží dítě většinou tak, aby bylo hlavou na levé straně jejího těla a přechází s ním, když ho chce utišit [5].

Dítě přichází na svět vybaveno dosud netušenými schopnostmi, jež mu umožňují stát se aktivním partnerem rodiče, který o ně pečuje. Matku dítě rozliší od jiné osoby už několik dní po narození, pravděpodobně se orientuje čichem. Mezi matkou a dítětem dochází hned po narození ke sladřování interakčních rytmů, a to jak dlouhých (rytmus spánku a bdění), tak krátkých (vlny zájmu v přímém kontaktu). Pro interakci s matkou je v této fázi typické vzájemné zrcadlení výrazů tváře i napodobování hlasových projevů. Interakční sladění dítěte a rodiče je tak dokonalé, že to pozorovatelům připomíná tanec nebo duet. Dítě se tak učí komunikačním schopnostem [5].

V průběhu častých interakcí vzniká pevná emoční vazba mezi dítětem a matkou, později i mezi dítětem a otcem, ještě později mezi dítětem a jeho sourozenci. Dítě špatně snáší odloučení od těchto blízkých osob, zejména od matky. Projevuje se u něj tzv. separační úzkost, která je nejvýraznější mezi 12 – 18 měsíci [5].

Po narození dítěte pozbudou rodiče výlučnosti a intimity svého vztahu. Matka se po porodu orientuje převážně na dítě, je zvýšeně citlivá na jeho potřeby a sniženě citlivá na všechno ostatní. Osobnosti matky a dítěte se jakoby prolínají. Dítě se potřebuje vyrovnat s neznámem a cizotou světa, s nejistotou své existence. Matka je jeho orientací, zdrojem všech příjemností, ochranou před všemi těžkostmi [5].

Otec dítěte se může cítit ohrožen zvláště tehdy, pokud pro něj byla péče ženy vysokou hodnotou. S dítětem mu přišel na scénu konkurent, který v boji o zájem ženy vítězí na celé čáře. Matka dítěte očekává od svého muže podporu, případně pomoc. Chce od něj dostávat mnoho a může mu dávat jen málo. Režim života v rodině diktuje novorozenec. Otec by se měl umět přizpůsobit tomu, že se dočasně dostal do pozadí manželčina zájmu. Proti tomu působí mezi manžely sdřlený zájem o dítě, sdřlená radost z jeho vývoje. Manželské pouto dostává novou dimenzi [5].

Když se do rodiny narodí další dítě, rodiče si počínají zkušeněji. Nároků na matku však podstatně přibude. Péče o děti ji váže k domovu a znemožňuje práci. Tuto situaci snášejí hůř vzdělané ženy, jejichž pracovní dráha je přerušena a ženy žijící na městských sídlištřích. Ty se cítí být izolované [5].

Sourozenec představuje konkurenta pro dítě již v rodině žijící, Je „sesazeno“ z trůnu a může rozmanitě protestovat proti změně svého postavení. Často jsou v této situaci pozorovány u prvorozených dětí zástavy vývoje nebo dokonce návraty do ranějších stádií. Od narození mladšího sourozence si starší musí o pozornost daleko výrazněji říkat, kdežto mladšímu dítěti rodiče pozornost věnují ve větší míře spontánně, i bez podnětů [5].

„Život v sourozenecké skupině přispívá velmi účinně k takzvané diferenciaci osobností. Často můžeme pozorovat, jak jedno dítě v rodině chce dělat přesně to, co dělá druhé, chce umět to, co umí to druhé, chce mít přesně totéž, chce vypadat stejně atd. Avšak na druhé straně se stejnou úporností si hájí něco svého, chce umět něco jiného, dělat něco jiného. Chce být sám sebou a nejen mladším nebo starším bratříčkem. Chce se zalíbit rodičům a imponovat druhým dětem něčím svým a osobitým“ [3, str. 55].

„Mezi druhým a třetím rokem se dítě zpravidla učí přijímat svou roli dítěte. Zároveň důkladněji poznává role všech ostatních členů rodiny. Poznává nejen vztahy členů rodiny k němu, tj. k dítěti, ale i vztahy těch dospělých k sobě navzájem. Už ví, kteří lidé patří do okruhu blízkých a kteří do okruhu vzdálenějších. To si uvědomují podle toho, jak se k nim ti jeho lidé, ti jeho nejbližší chovají“ [3, str. 55].

První vrstevnické vztahy

Do života našich dětí vstupují druhé děti někdy kolem třetího roku a už z něho neodejdou. Vše se však připravuje mnohem dříve. Už v kočárku děti rády pozorují druhé děti. Je to mimořádně zajímavý, pohyblivý předmět ke zkoumání a sledování. Kolem druhého roku většinou bývají velmi šťastné ve společnosti druhých dětí a dovedou si s nimi i chvilku pohrát. Pokud ovšem dospělí zařídí, aby jedno i druhé nechtělo vždycky tutéž hračku a navzájem si nepřekážely [3].

To právě však přichází trochu později, kdy je dítě zralé pro mateřskou školu. Je to jakýsi skok do nové kvality vztahů. Nyní si dovede hrát nikoli jen vedle nebo ve společnosti dětí, ale hlavně spolu s nimi. Přichází souhra. Tato první souhra znamená začátek mnohých důležitých věcí v lidském životě. Znamená vlastně začátek soužití s vrstevníky, se svou generací [3].

Hrát si s druhými dětmi není jen zábava a jakési naplnění volného času, kterého má dítě spoustu. Hrát si s druhými dětmi znamená dělit se s nimi o čas, o místo, o hračky, o myšlenky a plán a samozřejmě i o radost ze společného díla. Dítě poznává, že podařit se může jenom to, k čemu každý podle svých sil přispěje. A jsou tu základy spolupráce [3].

Ve volném styku s druhými dětmi se musí dítě naučit taktikám a praktikám společenských vztahů. Musí se také osvědčit i jako spolupracovník a kamarád. Znamená to, že se musí naučit poznávat povahové vlastnosti druhých dětí tak, že se učí, jak hodnotit jejich počínání, a že se učí přizpůsobovat jim své chování. A to je velká škola praktické psychologie [3].

1.3 Rodičovská dovolená

1.3.1 Mateřská a rodičovská dovolená

Zaměstnankyni (matce) náleží v souvislosti s porodem a péčí o narozené dítě mateřská dovolená po dobu 28 týdnů, porodila-li zároveň dvě nebo více dětí, náleží jí mateřská dovolená po dobu 37 týdnů. Mateřskou dovolenou zaměstnankyně nastupuje zpravidla od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, nejdříve však od počátku osmého týdne před tímto dnem [14].

Mateřská dovolená v souvislosti s porodem nesmí být nikdy kratší než 14 týdnů a nemůže v žádném případě skončit ani být přerušena před uplynutím šesti týdnů ode dne porodu. O poskytnutí mateřské dovolené nemusí zaměstnankyně zvlášť žádat. Stačí, aby zaměstnavateli oznámila nástup na mateřskou dovolenou na předepsaném tiskopise podepsaném příslušným lékařem [14].

Vrátí-li se zaměstnankyně do práce po skončení mateřské dovolené nebo zaměstnanec po skončení rodičovské dovolené v rozsahu doby, po kterou je žena oprávněna čerpat mateřskou dovolenou (28 a 37 týdnů), je zaměstnavatel povinen zařadit je na jejich původní práci a pracoviště [14].

K prohloubení péče o dítě je zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnankyni a zaměstnanci na jejich žádost rodičovskou dovolenou. Rodičovská dovolená se poskytuje matce dítěte po skončení mateřské dovolené a otci od narození dítěte, a to v rozsahu, o jaký o ni požádají, ne však déle než do doby, kdy dítě dosáhne věku tří let. Zaměstnankyně i zaměstnanec, kteří se vrací po rodičovské dovolené zpět do práce, musí být zařazeni podle pracovní smlouvy [14]. Často je však pro zaměstnavatele důvodu své dlouhodobé přestávky na trhu práce neperspektivní a není neobvyklé, že jejich místa jsou zrušena a s příchodem do zaměstnání dostávají výpovědi z organizačních důvodů.

V době, kdy zaměstnankyně čerpá mateřskou dovolenou, může zaměstnanec čerpat rodičovskou dovolenou. Rodičovskou dovolenou mohou čerpat současně, hmotné zabezpečení nebo dávky přísluší jen jednomu z nich [14].

1. 3. 2 Vývoj rodičovské dovolené a rodičovského příspěvku

Původní myšlenka rodičovské (další mateřské) dovolené byla umožnit ženám a mužům přerušit zaměstnání v době péče o nejmenší děti, v případě žen v době po ukončení mateřské dovolené, a to za účelem celodenní péče o malé dítě. Oproti mateřské dovolené, která má v našich podmínkách tradici jako podpora matek při zajištění základních potřeb dítěte, obtížně zajistitelných jiným způsobem, rodičovská dovolená měla podpořit svobodnější volbu matek (otců) mezi zaměstnáním a péčí o malé dítě tím, že spolu s nárokem na rodičovský příspěvek jednak zajistí návrat do zaměstnání po jejím vyčerpání a jednak zmírní finanční dopady absence jednoho pracovního příjmu na rodinu [17].

Rodičovská dovolená měla umožnit psychology doporučovanou mateřskou péčí do 3 let věku dítěte, prakticky nenarušovanou jinými povinnostmi. Rodičovský příspěvek měl kompenzovat rodiči ušlý zisk. Jeho relativně nízká hodnota, nulová závislost na výši ušlého příjmu a obtíže plynoucí z víceleté absence v zaměstnání a praxe v profesi vedly ke kritice a postupným změnám [17].

Na straně jedné se nárok na rodičovský příspěvek prodloužil až do 4 let věku dítěte, aby se podpořila ještě déle trvající rodičovská péče, na straně druhé se měnily podmínky ve prospěch propojení péče o děti s výdělečnou činností a výkonem profese. Požadavek celodenní péče zajištěné rodičem byl zmírněn tím, že bylo povoleno zajištění stejně hodnotné péče jinou osobou. Postupně byla rozšířena i možnost navštěvování mateřské školy bez ztráty nároku na rodičovský příspěvek [17].

I po změně své hlavní funkce si rodičovská dovolená uchovává význam v tom, že za daných podmínek dává jistotu nároku na návrat do zaměstnání. Tato jistota má však dvojí omezení. Zaměstnavatel nemusí svoji povinnost dodržet, pokud skutečně nebo formálně změní strukturu zaměstnanců či výrobní program. Druhou slabinou je to, že 3 roky, tím spíše 4, jsou u některých profesí příliš dlouhá doba z hlediska udržení kvalifikace bez kontaktu s vývojem profese a průběžné praxe [17].

„Rodičovská dovolená zajišťující po právní stránce stejné podmínky pro matky a otce existuje v ČR až od 1. 1. 2001. Před rokem 1990 se muži mohli prakticky podílet na péči o nejmenší děti pouze v případě, že matka nemohla ze závažných důvodů pečovat o novorozené dítě (vážná nemoc, úmrtí) a otec převzal roli rodiče na „mateřské dovolené“ včetně nároku na příspěvek v mateřství. Od 1. 10. 1990 byl zaveden rodičovský příspěvek, který byl na rozdíl od mateřského příspěvku určen oběma rodičům do 3 let věku dítěte. Jednalo se o sociální dávku, která měla podpořit zkvalitnění péče o děti, zlepšit sociální situaci rodin s malými dětmi, zrovnoprávnit postavení rodičů a také snížit počet dětí v jeslích. Zamýšlené funkce tato dávka splnila nerovnoměrně a nejméně efektivní byla při snaze zrovnoprávnit role rodičů. Otcům nebyly až do prosince 2000 souběžně zajištěny stejné podmínky na přerušování zaměstnání za účelem celodenní péče o dítě“ [17].

Od 1. 10. 1994 byly podmínky na nárok na rodičovský příspěvek upraveny tak, že rodičům byla umožněna výdělečná činnost. Ta však nesměla znemožnit splnění podmínky celodenní řádné péče o dítě, dítě nesmělo být umístováno v jeslích nebo obdobném zařízení a výdělečná činnost byla limitována buď na 2 hodiny denně nebo na výši hrubého výdělku maximálně 1 800 Kč. Tyto podmínky byly postupně změkčovány a limit povoleného výdělku se zvyšoval [17].

Dnem 1. 1. 2004 se při poskytování rodičovského příspěvku upustilo od testování výše výdělku pečující osoby. Pokud rodič po dobu své výdělečné činnosti zajistí péči o dítě jinou zletilou osobou, nepovažuje se jeho výdělečná aktivita za překážku v nároku na příspěvek. Podmínka využívání zařízení denní péče o děti se měnila ve směru prodlužování povolené doby strávené v těchto zařízeních. Další úprava umožňuje od února 2006, aby dítě po dosažení 3 let věku navštěvovalo mateřskou školu nebo jiné obdobné zařízení v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně. Pro dítě mladší 3 let i nadále platí, že může navštěvovat jesle nebo obdobné zařízení nejvýše 5 kalendářních dnů v měsíci [17]. To umožňuje mnoha rodičům na rodičovské dovolené si hledat přivýdělek.

1. 3. 3 Finanční podpora rodičovské dovolené

1. 3. 3. 1 Peněžité pomoc v mateřství

„Peněžité pomoc v mateřství je jednou z dávek nemocenského pojištění poskytovaná podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, který je účinný od 1. 1. 2009. Přijetím tohoto zákona doznalo poskytování dávek nemocenského pojištění mnoha změn. Základní podmínky zůstaly zachovány. V den, od něhož je dávka přiznávána, musí trvat účast na nemocenském pojištění nebo ochranná lhůta a v posledních dvou letech před tímto dnem musí trvat účast na nemocenském pojištění po dobu aspoň 270 dnů“ [14]. Změna se týkala výše této poskytované dávky. Zatímco do konce roku 2008 mohly ženy pobírat maximálně 14 370 korun měsíčně, nový způsob výpočtu zvýšil mateřskou všem ženám s průměrnými a nadprůměrnými příjmy. Více peněz dostaly všechny ženy, které měly příjem vyšší než 20 500,- Kč.

Tato úprava zákona také umožňuje střídání matky dítěte s jejím manželem či otcem dítěte v péči o dítě, a to na základě písemné dohody, přičemž každý z nich má při této péči o dítě nárok na výplatu peněžité pomoci v mateřství po dobu a za podmínek stanovených zákonem o nemocenském pojištění. Střídání se umožňuje od počátku 7. týdne ode dne porodu a četnost střídání omezena není. V případě střídání v péči o dítě se zastaví výplata peněžité pomoci v mateřství matce a začne se vyplácet tato dávka muži z jeho nemocenského pojištění, pokud splňuje podmínky nároku na její výplatu a naopak [14].

1. 3. 3. 2 Rodičovský příspěvek

„Nárok na rodičovský příspěvek se přiznává od 1. ledna 2008 vždy na nejmladší dítě v rodině, a to i v případě narození dvojčat a víceročet, s výjimkou některých případů u dětí dlouhodobě zdravotně postižených a dětí dlouhodobě těžce zdravotně postižených (dále jen DZP a DTZP)“ [18].

„Zákon rozlišuje čtyři výše rodičovského příspěvku dané pevnými měsíčními částkami a to [18]

- *zvýšenou výměru – 11 400 Kč,*
- *základní výměru - 7 600 Kč,*
- *sníženou výměru - 3 800 Kč,*
- *nižší výměru - 3 000 Kč“.*

„Zákon rozlišuje čtyři doby čerpání rodičovského příspěvku [18]

- *do dvou let věku dítěte,*
- *do tří let věku dítěte,*
- *do čtyř let věku dítěte,*
- *do sedmi – deseti let věku dítěte“.*

„Volbu doby čerpání do 2 nebo 3 let věku dítěte provádí rodič při splnění zákonem daných podmínek a volí se tím i příslušnou výši příspěvku. Volbu nároku nelze měnit a lze ji provést pouze do budoucna, nikoli zpětně“ [18].

„Čerpání rodičovského příspěvku do 2 let věku dítěte

Volbu nároku na čerpání rodičovského příspěvku do 2 let věku dítěte – ve zvýšené výměře (11 400 Kč měsíčně) je oprávněn provést rodič, kterému vznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo na peněžitou pomoc z důvodu porodu nebo převzetí dítěte zakládajícího nárok na rodičovský příspěvek (dále jen PPM) nejméně ve výši 380 Kč za kalendářní den. Volba nároku musí být provedena do konce kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, v němž dítě zakládající nárok na rodičovský příspěvek dosáhlo 22 týdnů života nebo 31 týdnů života, narodily-li se zároveň 2 nebo

více dětí. Do provedení volby nároku náleží rodičovský příspěvek v základní výši 7 600 Kč měsíčně“ [18].

„Čerpání rodičovského příspěvku do 3 let věku dítěte

Volbu nároku na čerpání rodičovského příspěvku do 3 let věku dítěte – v základní výměře (7 600 Kč měsíčně) je oprávněn provést rodič, kterému vznikl nárok na PPM nebo nemocenské dávky v souvislosti s porodem dítěte. Volba musí být provedena do konce kalendářního měsíce, ve kterém dítě zakládající nárok na rodičovský příspěvek dosáhlo 21. měsíc života“ [18].

„Čerpání rodičovského příspěvku do 4 let věku dítěte

Volba nároku na čerpání rodičovského příspěvku do 4 let věku dítěte se neprovádí. Na čerpání rodičovského příspěvku do 4 let věku dítěte má automaticky nárok rodič, který neprovedl volbu čerpání rodičovského příspěvku do 2 nebo do 3 let věku dítěte. Tento režim čerpání rodičovského příspěvku může využít rodič, který má nárok na PPM a automaticky a je do něho zařazen rodič, kterému nárok na PPM nevznikl (a který tudíž nemůže uplatnit možnosti volby čerpání rodičovského příspěvku do 2 nebo 3 let věku dítěte. Jestliže rodič neuplatní žádost o čerpání rodičovského příspěvku do 2 nebo 3 let věku dítěte, náleží mu od kalendářního měsíce následujícího po měsíci, ve kterém dítě zakládající nárok na rodičovský příspěvek dosáhlo 21. měsíc života, rodičovský příspěvek ve snížené výměře (3 800 Kč měsíčně, a to až do 4 let věku dítěte“ [18].

„Dnem 1. 1. 2009 se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře rozšířením nároku na rodičovský příspěvek u dětí s nepříznivým zdravotním stavem II. a III. stupně podle vyhlášky MPSV č. 207/1995 Sb., a to od 7 do 10 let věku tohoto dítěte od 1. 1. 2009 do 31. 12. 2009, a od 7 do 15 let věku tohoto dítěte, jde-li o nárok na rodičovský příspěvek od 1. 1. 2010. Výše rodičovského příspěvku u těchto dětí bude poskytována v tzv. „nižší výměře“, tj. 3 000,- Kč“ od 7 let věku dítěte. Do věku 7 let pobírá rodič 7 600 Kč měsíčně[18].

„Rodičovský příspěvek náleží, pokud [17].

- *dítě mladší 3 let navštěvuje jesle nebo obdobné zařízení pro předškolní děti nejvýše 5 kalendářních dnů v měsíci,*
- *dítě, starší 3 let navštěvuje mateřskou školu nebo jiné obdobné zařízení pro předškolní děti v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně nebo nejvýše 5 kalendářních dnů,*
- *dítě navštěvuje léčebně rehabilitační zařízení nebo jesle, mateřskou školu nebo jiné obdobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně“.*

Rodiče dětí mladších tří let většinou nemají možnost využít návštěv v mateřské škole na povolených 5 kalendářních dní, protože mateřské školy z důvodu naplněné kapacity málokdy dvouleté děti přijímají. Ani povolené 4 hodiny denně pro děti mezi třetím a čtvrtým rokem života nejsou zcela šťastným řešením. Rodiče se čtyřletou variantou jsou lidé zejména dříve nezaměstnaní, kteří se v tomto období často snaží najít nové zaměstnání, alespoň na částečný úvazek. Povolené čtyři hodiny denně však nepostačují na obvyklý 0,5 pracovní úvazek, když vezmu v úvahu cestu do zaměstnání po zanechání dítěte v mateřské škole a cestu pro vyzvednutí dítěte zpět ze zaměstnání

„Příjem rodiče není testován, rodič může být výdělečně činný, aniž ztratí právo na pobírání rodičovského příspěvku. Po dobu své výdělečné činnosti musí však rodič zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou“ [17]. Většinou touto osobou bývá babička dítěte či kamarádka.

Ačkoliv se hovoří o možnosti volby a zvýšené flexibility v rozhodnutí rodičů, ve skutečnosti je volba přístupná jen určitým rodinám. Některé skupiny rodičů si mohou vybrat – pokud například matka předpokládá, že se bude chtít vrátit brzy do zaměstnání, může zvolit rychlejší variantu čerpání příspěvku. V tomto smyslu může úprava rodičovského příspěvku více motivovat některé ženy, aby se dříve vracely na pracovní trh a neztrácely tak kvalifikaci a kontakt s pracovištěm kvůli dlouhodobému pobytu doma [2]. I tak však žena musí mít možnost ponechat péči o dítě do tří let věku dítěte např. osobě blízké či mít takový příjem, aby si osobu pečující o její dítě mohla zaplatit.

V převážné většině měst totiž péče o děti do tří let věku nebývá zajištěna žádnou institucí.

Nehledě k těmto okolnostem ani tak všichni rodiče nemají stejnou možnost volby. Na to, aby si rodič mohl zvolit nejrychlejší možnost čerpání, musí jeho příjem přesahovat určitou hranici, a pokud chce mít nárok na čerpání v základní míře, musí se účastnit plateb na nemocenském pojištění [2].

V současné době vláda schválila návrh ministerstva práce a sociálních věcí na změnu pravidel rodičovského příspěvku s podstatnými změnami, který by měl platit od 1. 1. 2011. Volba rodičovského příspěvku do 3 let věku bude muset být provedena do 9 měsíce věku dítěte, jinak rodič bude automaticky zařazen do volby rodičovského příspěvku do 4 let věku dítěte. Nejvíce postižená bude volba čtyřleté varianty. Do 9 měsíce věku dítěte bude rodič pobírat 7 600,- Kč měsíčně a poté už pouze 3 800, Kč měsíčně. V souhrnu dostane po dobu své rodičovské dovolené maximálně pouze 216 600,- Kč.

Tabulka č. 1

Do roku 2010

Věk dítěte v měsících	0 až 5	6 až 12	13 až 21	22 až 24	25 až 36	37 až 48	Celkem
Dvouletá	0	11400	11400	11400	x	x	216 600
Tříletá	0	7 600	7 600	7 600	7 600	x	235 600
Čtyřletá	0	7 600	7 600	3 800	3 800	3 800	224 200
Čtyřletá bez mateřské	7 600	7 600	7 600	3 800	3 800	3 800	262 200

Tabulka č. 2

Od 1. 1. 2011

Věk dítěte v měsících	0 až 5	6 až 9	10 až 24	25 až 36	37 až 48	Celkem
Dvouletá	0	11400	11400	x	x	216 600
Tříletá	0	7 600	7 600	7 600	x	235 600
Čtyřletá	0	7 600	3 800	3 800	3 800	178 600
Čtyřletá bez mateřské	7 600	7 600	3 800	3 800	3 800	216 600

1. 3. 4 Služby pro rodinu

1. 3. 4. 1 Zdravotnická zařízení typu jesle

V současné době tento typ není v České republice příliš rozvinutý. V průběhu 90. let došlo k významnému snížení počtu těchto zařízení. Jde o tzv. zvláštní dětská zařízení léčebně preventivní péče, která pečují o všestranný rozvoj dětí do tří let. Zřizovateli jeslí jsou dnes nejčastěji obce, které je zřizují zcela podle svého uvážení a potřeb území [14].

V celé České republice bylo v roce 2005 pouze 54 jeslí, v nich pouze 1 671 míst pro děti, a jejich počet každý rok klesá. Jesle spadají do kompetence ministerstva zdravotnictví a existují zpravidla již jen ve větších městech. Většina z nich je soukromých a poplatky za ně se pohybují ve velkém rozmezí od dvou do deseti tisíc Kč za měsíc [2].

1. 3. 4. 2 Mateřské školy

Péče o děti starší 3 let je České republice zabezpečena prostřednictvím sítě finančně dostupných mateřských školek, které jsou hojně využívány, nicméně k lepší slučitelnosti profesních a rodinných rolí by napomohlo větší přizpůsobení těchto služeb potřebám rodin s dětmi (např. problematika otevíracích hodin nebo podmínky přijímání dětí do zařízení) [14]. Na menších obcích jsou např. školky otevřeny od 7.00 hodin do 15.00 hodin, což ani neodpovídá pracovní době rodičů.

Vzhledem k tomu, že od konce 90. let mírně vzrůstá porodnost, dochází v posledních letech k rychlému růstu v počtu nepřijatých dětí do školek z důvodu jejich nedostatečných kapacit [2].

Individuální soukromou placenou péči o předškolní děti využívá v České republice pouze 1 až 2 % rodin s předškolními dětmi, a to i z důvodu finanční nedostupnosti. Někteří rodiče vodí své děti do mateřských center [2].

1. 3. 4. 3 Mateřská centra:

- jsou nezisková zařízení, které zpravidla zakládají matky na rodičovské dovolené,
- umožňují maminkám s malými dětmi vyjít z izolace, kam se někdy dostávají díky celodenní péči o děti,
- pomáhají ženám udržovat jejich profesní orientaci a posilují jejich sebevědomí,
- poskytují neformální záchrannou síť pro osamělé matky,
- poskytují společenství, solidaritu a otevřenost všem generacím,
- jsou místem, kde jsou děti vítány,
- přispívají k rozvoji občanské společnosti,
- bývají odrazovým můstkem k aktivní účasti v komunální politice,
- nabízí dětem přirozené společenství vrstevníků a děti zde také mohou vidět svoji matku v jiné roli než v domácnosti
- nabízí možnost dobrovolné práce pro ostatní [11].

Nabídka programů v mateřských centrech:

- setkávání maminek a dětí,
- tvořivé programy a dílny pro děti a dospělé,
- relaxační a terapeutické programy,
- vzdělávací kurzy, besedy a přednášky, poradenství
- jednorázové akce
- společné výlety a pobyty
- dlouhodobé projekty [11].

1. 3. 4. 4 Střediska rané péče

Posláním středisek rané péče je poskytovat odbornou pomoc a podporu rodinám s dítětem do 7 let se speciálními potřebami z důvodu zdravotního postižení nebo ohrožení vývoje způsobeného různými okolnostmi: komplikovaným nebo předčasným porodem, nízkou porodní váhou, sníženou dovedností nebo schopností rodiny pečovat o dítě [10].

Posláním těchto středisek je poskytovat každému uživateli dle jeho přání a představ na základě písemné dohody takové služby, které vedou ke :

- zlepšení kvality života dítěte se speciálními potřebami a podpoře jeho rodiny,
- snížení negativních vlivů postižení na kvalitu života dítěte a rodiny,
- optimalizaci a podpoře vývoje dítěte – rozvoje všech schopností dítěte s postižením nebo ohroženým vývojem [10].

Cílem je také umožnit lidem v této nepříznivé životní situaci žít běžným a důstojným způsobem života v maximálně možné míře samostatnosti, využívat různých institucí a subjektů, začlenit se do společnosti [10].

1. 3. 5 Rodičovská dovolená a návrat rodiče na trh práce

1. 3. 5. 1. Rodičovská dovolená a návrat na trh práce

Rodičovská dovolená je v ČR obvykle využívána v plném rozsahu (do 3 let věku dítěte). Asi 30 % rodičů zůstává s dítětem doma déle, což je ještě výraznější u druhých, případně dalších dětí. Typické je tedy 3- 4leté přerušení pracovní dráhy, v případě vyššího počtu dětí za sebou není výjimkou 5 – 7 let mimo trh práce. Naopak velmi krátké přerušení pracovní kariéry je spíše výjimečné. Jen asi 1-2 % žen zůstává doma minimální dobu (do cca půl roku dítěte), přičemž se většinou jedná o vysoce kvalifikované ženy. Vzdělanější matky obecně zůstávají na trhu práce výrazně častěji než matky z nižších vzdělanostních skupin, přičemž mají tendenci pokračovat v plných pracovních úvazcích či pokračovat v kariéře alespoň formou částečných pracovních úvazků [9].

Vše však také souvisí s tím, v jakém regionu rodič žije, jak vysoká je zde zaměstnanost, jací zaměstnavatelé se v regionu vyskytují a jaká je dostupnost předškolních zařízení. Když to uvedu na příkladu, ve větších městech jako je Praha, je vyšší zaměstnanost, zaměstnavatelé platí i vyšší mzdu či plat. Je zde i možnost využití jeslí a či jiných možností, jak zabezpečit péči o předškolní děti. Zde má rodič lepší podmínky k tomu, aby se vrátil na trh práce dříve. Naopak rodič v zapadlé obci na Šumavě, pokud nemá prarodiče v důchodovém věku, nemá prakticky žádnou možnost vrátit do zaměstnání dříve. Jesle tu neexistují, mateřské školy berou děti až od čtyř let a zaměstnavatelé často platí minimální mzdu. Takže ani většinou není důvodu se vracet na trh práce.

U žen vyučených a žen se základním vzděláním je možno vysledovat silnou orientaci na využívání finančních opatření rodinné politiky. Kdyby finanční podpora rodiny trvala déle než do čtyř let věku dítěte, některé matky by ji jistě využily. Vedle jasné orientace na roli matky je k tomu vede nižší kvalita a uspokojivost práce, která se těmto ženám nabízí v důsledku jejich nízkého vzdělání a stávajících podmínek na trhu práce [9].

Podle zjištění Kuchařové, et al. (2006, cit. dle [9]) se jen 25 % žen ve 3 letech dítěte (tedy po skončení rodičovské dovolené) navrací k původnímu zaměstnavateli, kde lze očekávat větší stabilitu zaměstnání. Dalších 12 % se dohodne se zaměstnavatelem na pozdějším nástupu. Ostatní ženy, pokud nenaváží další rodičovskou dovolenou, se mohou potýkat s určitými problémy při návratu na trh práce [9].

Rodiče vracející se na trh práce po rodičovské dovolené jsou jednou ze sociálně ohrožených skupin. Jejich šance najít zaměstnání je velmi mizivá. Navzdory „antidiskriminačnímu zákonu“ se tyto uchazeči o zaměstnání stále setkávají s otázkami typu: Kdo vám bude hlídat dítě, když bude nemocné? Budete ochotna jezdit na služební cesty? apod. Po těchto negativních zkušenostech pak při dalších pohovorech o zaměstnání často skutečnosti kolem dětí zamlčují .

Klíčovou úlohu v chování žen po rodičovské dovolené ve vztahu k návratu na pracovní trh hrají osobní hodnoty a preference žen spojené se sférou rodiny a práce. Od míry orientace na tu kterou sféru se odvíjí i představa žen o možnosti plnění role matky i pracovnice současně: čím silnější je orientace i na sféru mimorodinnou a na seberealizaci ve světě práce, tím jsou ženy více ochotné navracet se na trh práce v ranějším věku dítěte. Preference ve vztahu k návratu na trh práce jsou pak diferencované podle vzdělání, zejména preference rychlosti návratu [9]. Někdy je jsou samozřejmě důvodem pro dřívější návrat na trh práce ryze finanční.

1. 3. 5. 2 Možnosti slad'ování práce a rodiny

Možnosti slad'ování práce a rodiny jsou do značné míry závislé na nabídce flexibilních forem zaměstnání. Vhodná doba, kdy by matka mohla začít pracovat alespoň na částečný úvazek, je dle Zprávy o rodině zpracované Ministerstvem práce a sociálních věcí (2004), doba, kdy dítě dovrší přibližně jeden a půl roku života. Tak by si to určitě představovalo i mnoho českých žen. Neumožňují to však podmínky na trhu práce. V České republice byl prokázán největší negativní dopad mateřství na účast žen na trhu práce v celé Evropě [12].

Zákon souběh práce a rodičovské dovolené povoluje. Je v něm uvedeno, že zaměstnavatel může poskytnout možnost pracovat z domova a souhlasit s pružnou pracovní dobou, takže v podstatě vše záleží na domluvě. S praxí je to v České republice však zatím horší.

Česká rodinná politika i fungování pracovního trhu v současnosti jednoznačně preferují model kontinuální mateřské celodenní péče o malé děti na rozdíl od kombinování výdělečné činnosti s rodinnou péčí nebo oproti střídání se rodičů v opatrování dětí [12].

93 % zaměstnaných žen a 98 % mužů ve věku 25-55 let pracuje na plný úvazek. Pouze 28 % mužů a dokonce jen 16 % žen má možnost spolurozhodovat o své pracovní době. [16].

Zkrácené pracovní úvazky jsou pro zaměstnavatele neekonomické, proto je zatím příliš nenabízejí. Současně však nejsou příliš výhodné ani pro zaměstnance/kyně. Podle ekonomických výpočtů se totiž průměrný hodinový výdělek při částečném úvazku rovná 55 – 90 % hodinové mzdy při plném pracovním úvazku. Vhodnější než částečný úvazek proto mohou být pro zaměstnané rodiče jiné flexibilní formy práce, jako například pružná pracovní doba, práce z domova, stlačený pracovní týden, změna náplně práce, práce na směny atp. [2]. Jako velmi vhodnou pružnou pracovní dobu mohu uvést pracovní dobu zaměstnanců územních finančních orgánů, kdy pevná

pracovní doba je stanovena na 8.00 hodin – 14.00 hodin a pružná od 6.00 hod. do 18.00 hodin, přičemž je počítána měsíčně.

Zmiňovanou jednou z možných variant je také práce z domova. Přestože tato forma výdělků může být vhodným nástrojem pro skloubení práce a rodiny, některé výzkumy ukazují, že při tomto typu pracovního úvazku často lidé pracují ještě déle (cca 44 – 50 hodin týdně), než by tomu bylo přímo v sídle zaměstnavatele. Práci z domova s využitím počítače využívají ze tří čtvrtin muži, práce bez PC je statisticky rovnoměrně rozložena mezi muže a ženy [16].

Zaměstnavatelé mohou být ve sladění práce a rodiny nápomocni především již zmiňovanými nabídkami flexibilních pracovních úvazků. Výzkum mezi zaměstnavateli týkající se těchto forem práce provedla Česká společnost pro rozvoj lidských zdrojů (dále jen ČSRLZ). Ta dotazníkem oslovila celkem 250 firem a zajímala se o typy flexibilních úvazků, které jsou dané firmy ochotny nabídnout svým zaměstnancům/kyním a v jakých pozicích jsou dostupné. Výzkum se týkal i možnosti zaměstnávání rodičů na mateřské nebo rodičovské dovolené. Současně ČSRLZ zjišťovala zájem zaměstnavatelů o rozšíření nabídky flexibilních pracovních úvazků. [16].

Výsledky výzkumu ukazují, že nejčastěji využívaným typem flexibilních úvazků je práce na dohodu o pracovní činnosti nebo na dohodu o provedení práce, zkrácené úvazky a pružná pracovní doba. Pokud se výsledná data rozčlení podle profesí, pak se dá shrnout, že v managementu se nejvíce využívá možnosti flexibilní pracovní doby a ostatní profese, například výrobní nebo administrativní, preferují práci na základě dohody o provedení práce a zkrácené úvazky. Z dotázaných společností celkem 54 % zaměstnává matky nebo otce na mateřské a rodičovské dovolené. Nejvíce využívají flexibilní formy práce společnosti věnující se poradenství, vzdělávacím službám či firmy konzultantské. 54 % zaměstnavatelů účastnících se výzkumu uvedlo, že plánují rozšířit počet flexibilních pracovních úvazků [16].

Podpora využívání flexibilních forem práce by měla být poskytována jak ze strany zaměstnavatelů (nabídky formou např. inzerce či personálních agentur), tak ze strany

státních orgánů formou legislativních úprav. Názory na to jak jsou tyto částečné pracovní úvazky či například práce z domova vhodné se různí, některé (i neziskové) organizace je zpochybňují, hlavně z toho důvodu, že existují studie, které prokazují, že při částečném úvazku nebo při práci z domova zaměstnanec pracuje více hodin než má dle sjednaného úvazku a při práci pouze z domova hrozí „sociální izolace“. Nicméně každá žena či muž starající se o malé dítě by měli mít příležitost tuto formu práce zkusit a zjistit, zda jim vyhovuje či nikoli. Tyto částečné či zkrácené úvazky už sice v současnosti fungují, ale pouze omezený počet firem je aktivně nabízí. Jde přitom o významný nástroj ke zlepšení podmínek sladování pracovního a rodinného života. Pracující rodiče mohou rozložit svůj čas mezi rodinu a dobu věnovanou pouze práci. Zajistit podmínky pro flexibilní druhy práce má každá společnost, která má k tomuto kroku vůli. Mnoho firem ale zatím s těmito formami zaměstnání nemá potřebné zkušenosti [15].

Pro zvýšení motivace firem k zavádění opatření podporujících sladování pracovního a rodinného života každoročně pořádá nevládní nezisková organizace Gender Studies soutěž s názvem Firma roku: Rovné příležitosti. Jak uvádí Jitka Kolářová ze společnosti Gender Studies, zkušenosti ze zahraničí jasně dokazují, že podobné soutěže a ocenění pro zaměstnavatele pomáhají rozvíjet personální politiku v oblasti rovných příležitostí pro ženy a muže a jejich pozitivní vnímání ze strany zaměstnanců i zaměstnavatelů. Mnohé firmy se vůbec poprvé setkávají s některými pojmy a nástroji, získávají doporučení pro další rozvoj a mohou se poučit z dobrých praxí. Ocenění pozitivně motivuje zaměstnavatele, protože nabízí možnost publicity a posílení obrazu dobrého zaměstnavatele. Jak dále uvádí Kolářová, jedním z mnoha důvodů, proč by se měl personální management ve firmách zabývat zlepšováním podmínek pro sladování soukromého a pracovního života, podporou rovných příležitostí pro ženy a muže a rozvojem lidských zdrojů obecně, je ekonomický efekt těchto investic [15].

Podle českých i zahraničních studií přinášejí podobné programy inovační a kreativní přístupy, snížení nemocnosti a fluktuace zaměstnanců, zvyšují loajálnost zaměstnanců i zákazníků k firmě a ovlivňují její produktivitu a ziskovost. Stručně řečeno, investuje-li firma do svých zaměstnanců, investuje do svého dlouhodobého úspěchu [15].

1. 3. 5. 3 Plánovaná legislativní zlepšení podpory harmonizace práce a rodiny

Vláda před koncem roku 2008 schválila několik opatření, která by měla rodičům pomoci s harmonizací pracovního a rodinného života. Jedná se o tzv. „prorodinný balíček“. Ve vydané zprávě MPSV uvádí, že „*Cílem není pasivní podpora rodiny, ale vytváření vlídnějšího prostředí rodičům pro snadnější sladění pracovního a rodinného života. Zároveň reagujeme na skutečnost, že na rozdíl od zahraničí u nás téměř neexistuje nabídka různých typů služeb péče o děti.*“ Prorodinný balíček obsahuje několik návrhů, které mají podporovat rodiny s dětmi. Za současné situace ovšem záleží, jak se k návrhům postaví nová vláda po volbách v roce 2010 [13].

Evidovaný poskytovatel vzájemné rodičovské výpomoci

Jedná se v podstatě o „vzájemnou rodičovskou výpomoc“, kdy jedna osoba, která zároveň pečuje o vlastní dítě do 7 let věku, může opatrovat ještě tři další děti jako výpomoc jiným rodičům, a to za úplatu. Ta však musí být maximálně 5 000 Kč za jedno dítě měsíčně. Z této částky by se neplatila daň z příjmu, ani zdravotní a sociální pojištění [13].

Matky si často pomáhají s hlídáním dětí už dnes. Jenže nikdo neví, zda je tato „výpomoc“ rozšířená nebo jak skutečně funguje. Jestli jde jen o hlídání nárazové a krátkodobé nebo pravidelné a každodenní: žádný výzkum týkající se této problematiky, neexistuje. Dle mých zkušeností jsou tyto výpomoci většinou krátkodobé a neplacené. K dlouhodobějšímu hlídání, např. dennímu či každodennímu využívají rodiče spíše babičky či prababičky. Nedá se tedy určit, jaké množství rodin by tuto službu využívalo, bude-li schválena parlamentem.

Podpora služeb péče o děti v živnostenském podnikání

Zjednodušuje hygienická a prostorová kritéria na provozovny péče s menším počtem dětí (maximálně 4 děti). Toto podnikání by bylo provozováno na základě vázané živnosti „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“ nebo na základě volné živnosti „Mimoškolní výchova a vzdělávání“. Na provozovny pečující o tyto děti by se vztahovaly podmínky na minimální nutné vybavení, respektující potřeby svěřených dětí. Byla by požadována odborná způsobilost vykonávající osoby, a to „*osvědčení o rekvalifikaci nebo jiný doklad o odborné kvalifikaci*“ [13]. Tyto provozovny by jistě byly rodiči více preferované než „evidovaný poskytovatel vzájemné rodičovské výpomoci“. Převážná část rodičů od služby očekává nejen hlídání, ale i růst znalostí a dovedností svých dětí, které se mohou rozvíjet zejména pod kvalifikovaným dohledem.

Miniškolka

Tato služba by mohla být poskytována zaměstnavatelem na pracovišti rodiče, neziskovými organizacemi, obcemi, kraji. Má být provozována nekomerčně bez účelu dosažení zisku. Předmětem miniškolky nemá být pouhé „hlídání“ dětí, ale péče zaměřená na rozvoj dítěte. Celkový počet dětí nesmí překročit čtyři děti ve věku od 6 měsíců do 7 let, přičemž v rámci jednoho místa lze zřídit více miniškolek. Opět by zde platila zjednodušená hygienická a prostorová kritéria, přizpůsobená provozovně péče s limitovaným počtem dětí. Náklady na zřízení a provoz by byly daňově uznatelné a hradil by je zřizovatel miniškolky ze svých prostředků s přispěním rodičů dětí, které by školku navštěvovaly [13]. Tento typ školky by byl asi pro rodiče nejideálnější.

Daňové výhody pro zaměstnavatele

Výdaje, které zaměstnavateli vzniknou v souvislosti se zajištěním péče o děti svých zaměstnanců, by bylo po schválení prorodinného balíčku možné započítat mezi daňově uznatelné náklady. Zaměstnavatel by si mohl uplatnit nejen náklady na vlastní jesle, miniškolky, ale i příspěvky rodičům malých dětí, které firma zaměstnává, na služby soukromé, tedy poskytované prostřednictvím někoho jiného než zaměstnavatele.

Očekávané náklady v souvislosti s daňovými úlevami pro zaměstnavatele by byly kompenzovány zapojením rodičů, především matek s dětmi, na trhu práce, které by se zároveň staly daňovými poplatníky a plátcí sociálního a zdravotního pojištění [13].

Podpora částečných pracovních úvazků

Podpora částečných pracovních úvazků by zaváděla slevu 1 500 Kč měsíčně na sociálním pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti pro ty zaměstnavatele, kteří by uzavřeli kratší pracovní úvazek (maximálně však do 80 % stanovené týdenní pracovní doby) s osobou patřící do okruhu obtížně zaměstnatelných. Do této skupiny by patřily například osoby starší 55 let, osoby se zdravotním postižením, studenti středních a vysokých škol, ale i rodiče pečující o dítě do 10 let věku. Jak uvádí Ministerstvo práce a sociálních věcí, absolutní zvýšení počtu zaměstnanců by i přes zavedení slevy mělo pozitivní dopad do bilance státního rozpočtu i z důvodu snížení výdajů na sociální dávky [13].

Podpora aktivního otcovství

Dalším návrhem je „podpora aktivního otcovství“, neboli pojem „otcovská dovolená“. Otec dítěte by tak měl možnost nastoupit na dobu jednoho týdne na tuto „dovolenou“ za účelem péče o novorozené dítě, nejpozději však do šesti týdnů věku dítěte (nebo do 6 týdnů ode dne svěření dítěte do náhradní rodinné péče). Po tuto dobu mu ze zdravotního pojištění bude vyplácena dávka ve výši 70 % denního vyměřovacího základu jeho mzdy [13].

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2. 1 Projekt ankety

2. 1. 1. Anketní záměr a cíle

Anketním záměrem bylo zjistit, jakou variantu vícerychlostní rodičovské dovolené si rodiče vybírali nejčastěji a jaké nejčastější důvody je k tomu vedly.

Cíl č. 1: výběr nejčastější varianty vícerychlostní rodičovské dovolené

Cíl č. 2: důvody výběru

2. 1. 2 Anketní soubor

Anketní soubor se skládal z rodičů na mateřské a rodičovské dovolené, kteří žijí v Prachaticích. Dle údajů Městského úřadu Prachatice zde žije cca 500 dětí ve věku do 4 let. Předpokládala jsem, že rodičů na mateřské a rodičovské dovolené je cca 400. Ankety se mělo účastnit minimálně 20 %. Vzorek respondentů byl vybrán náhodně z klientů Úřadu práce v Prachaticích, odboru státní sociální podpory, návštěvníků Mateřského centra „Sluníčka“ v Prachaticích a oslovením při terénním sběru dat.

2. 1. 3 Technika a nástroje ankety

Pro sběr dat byla využita metoda terénního výzkumu (explorační metoda). Jako nástroj sběru dat byl užít dotazník.

Dotazník je písemným dotazováním, které je velmi rozšířeným nástrojem získávání informací pomocí výpovědi respondenta. Spočívá v tom, že respondent sám písemně odpovídá na otázky v dotazníku.

2.1.4. Zpracování anketních dat

K vyhodnocení a zpracování získaných dat byla použita metoda matematicko-statistická. U jednotlivých položek dotazníku byla vypočítána absolutní a relativní četnost. U položky č. 3 dotazníku byl anketní soubor rozčleněn na subsoubory dle pohlaví, věku, vzdělání a předchozího zaměstnání a byla vypočítána absolutní a relativní četnost u těchto subsouborů.

2.1.5 Organizace ankety

Sběr dat byl prováděn vlastním terénním sběrem dat mezi rodiči na mateřské a rodičovské dovolené v Prachaticích, v Mateřském centru „Sluníčko“ v Prachaticích a s pomocí pracovníků Úřadu práce Prachatic, odboru státní sociální podpory, při vyplňování žádostí o jednu z variant vícerychlostní rodičovské dovolené. Sběr dat byl proveden v měsících prosinci 2010 a lednu 2011.

2.1.6 Rozpočet ankety

Nakopírování 150 ks dotazníku cca 300,- Kč.

Byla předpokládána účast minimálně 80 respondentů. Dotazník byl nakopírován v počtu 150 ks z důvodu možnosti větší účasti, špatně vyplněných a znehodnocených dotazníků.

2. 2 Vyhodnocení ankety

Pro účely ankety bylo k dispozici 150 ks dotazníků, z toho bylo vráceno 112 ks vyplněných. Zcela a správně vyplněných bylo celkem 98 ks.

Představení mého dotazníku:

Dotazník využitý pro účely této bakalářské práce obsahuje 13 položek:

4x otázka uzavřená (položka č. 1, 2, 3, 12)

6x otázka polootevřená (položka č. 4, 5, 6, 7, 8, 9)

3x otázka otevřená (položka č. 10, 11, 13)

2. 2. 1 Prezentace anketního souboru

Tabulka č. 3 – Respondenti podle pohlaví

POHLAVÍ	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
Žena	98	100 %
Muž	0	0 %
Celkem	98	100 %

Tabulka č. 4 – Respondenti podle věku

VĚK	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
Méně než 20 let	0	0 %
20 – 25 let	20	20,4 %
26 – 30 let	26	26,6 %
31 – 35 let	36	36,7 %
36 a více let	16	16,3 %
Celkem	98	100 %

Tabulka č. 5 – Respondenti podle vzdělání

VZDĚLÁNÍ	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
Základní	8	8,2 %
Střední bez maturity	16	16,3 %
Střední s maturitou	52	53,1 %
Vyšší odborné	8	8,1 %
Vysokoškolské	14	14,3 %
Celkem	98	100 %

Tabulka č. 6 – Respondenti podle předchozího zaměstnání

ZAMĚSTNÁNÍ	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
Student(ka)	6	6,1 %
Nezaměstnaný(á)	12	12,2 %
Manuálně pracující	22	22,4 %
Duševně pracující	52	53,0 %
Jiné	6	6,1 %
Celkem	98	100 %

2. 2. 2 Prezentace výsledků výzkumu

Položka číslo 1

*Jak byste ohodnotil(a) nově vytvořený systém: vícerychlostní rodičovskou dovolenou?
(oznámkuje jako ve škole)*

Jedná se o otázku uzavřenou.

Cílem otázky bylo zjistit, jak rodiče na mateřské a rodičovské dovolené pohlíží na vytvořený systém „vícerychlostní rodičovské dovolené

Tabulka č. 7 - Oznámkování systému vícerychlostní rodičovské dovolené

ZNÁMKY	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
1	4	4,1 %
2	28	28,6 %
3	42	42,8 %
4	14	14,3 %
5	10	10,2 %
Celkem	98	100 %

Nejvíce respondentů (42,8 % z celkového počtu) hodnotí systém vícerychlostní rodičovské dovolené známkou „3“. Další nejpočetnější skupina (28,6 %) respondentů se přiklání ke známce „2“. Známkou „1“ vybralo 4,1 % respondentů, známku „4“ 14,3 % respondentů a známku „5“ 10,2 % respondentů. Lze říci, že systém vícerychlostní rodičovské dovolené je hodnocen průměrně.

Položka číslo 2

Je dle vašeho názoru systém spravedlivý?

Jedná se o otázku uzavřenou.

Otázka obsahově doplňuje položku číslo 1.

Tabulka č. 8 - Spravedlnost systému

	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
a) ano	38	38,8 %
b) ne	34	34,7 %
c) nedokážu posoudit	26	26,5 %
Celkem	98	100 %

Tato položka doplňuje položku č. 1. Systém vícerychlostní rodičovské dovolené se zdá spravedlivý 38,8 % respondentů, nezdá spravedlivý 34,7 % respondentů a 26,5 % respondentů se nedokáže rozhodnout. Výsledek je podobný tedy jako u položky č. 1.

Položka číslo 3

Kterou variantu vícerychlostní rodičovské dovolené jste si (byste si) vybral(a)?

Jedná se o otázku uzavřenou.

Cílem otázky je zjistit, kterou z variant vícerychlostní rodičovské dovolené si rodiče na mateřské a rodičovské dovolené vyberou či vybrali.

Tabulka č. 9 – Výběr varianty vícerychlostní rodičovské dovolené

	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
a) rychlou dvouletou	10	10,2 %
b) klasickou tříletou	64	65,3 %
c) pomalou čtyřletou	24	24,5 %
Celkem	98	100 %

Nejpočetnější skupina (65,3 %) respondentů si vybrala klasickou tříletou variantu vícerychlostní rodičovské dovolené. 24,5 % respondentů si zvolilo pomalou čtyřletou variantu a pouze 10,2 % rychlou dvouletou variantu. U této položky jsem pokračovala zkoumáním, jak faktor věku, vzdělání a předchozího zaměstnání ovlivňuje výběr jedné z variant.

VÝBĚR RYCHLÉ DVOULETÉ VARIANTY

Tabulka č. 10 – Respondenti podle věku

VĚK	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
20 – 25 let	0	0 %
26 – 30 let	4	40 %
31 – 35 let	2	20 %
36 a více let	4	40 %
Celkem	10	100 %

Tabulka č. 11 – Respondenti podle vzdělání

VZDĚLÁNÍ	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
Základní	0	0 %
Střední bez maturity	2	20 %
Střední s maturitou	4	40 %
Vyšší odborné	0	0 %
Vysokoškolské	4	40 %
Celkem	10	100 %

Tabulka č. 12 – Respondenti podle předchozího zaměstnání

ZAMĚSTNÁNÍ	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
Student(ka)	0	0 %
Nezaměstnaný(á)	0	0 %
Manuálně pracující	2	20 %
Duševně pracující	8	80 %
Jiné	0	0 %
Celkem	10	100 %

Dvouletou variantu si dle výsledku v tabulkách volili zejména respondenti ve věkovém rozmezí 26 – 36 a více let, v převážné většině se středoškolským a vysokoškolským vzděláním, jejichž předchozí zaměstnání bylo „duševně pracující“. Ukazuje se, že tyto ženy mají obavu o ztrátu kontaktu se svým zaměstnáním a zastavení se v kariérním růstu.

VÝBĚR KLASICKÉ TŘÍLETÉ VARIANTY

Tabulka č. 13 – Respondenti podle věku

VĚK	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
20 – 25 let	16	25,0 %
26 – 30 let	18	28,1 %
31 – 35 let	22	34,4 %
36 a více let	8	12,5 %
Celkem	64	100 %

Tabulka č. 14 – Respondenti podle vzdělání

VZDĚLÁNÍ	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
Základní	6	9,4 %
Střední bez maturity	0	0 %
Střední s maturitou	40	62,5 %
Vyšší odborné	10	15,6 %
Vysokoškolské	8	12,5 %
Celkem	64	100 %

Tabulka č. 15 – Respondenti podle předchozího zaměstnání

ZAMĚSTNÁNÍ	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
Student(ka)	2	3,1 %
Nezaměstnaný(á)	0	0 %
Manuálně pracující	16	25 %
Duševně pracující	40	62,5 %
Jiné	6	9,4 %
Celkem	64	100 %

Nejoblíbenější tříletou variantu si zvolili respondenti různého věku, v převážné většině se středoškolským vzděláním a předchozím „duševním zaměstnáním“. Myslím, že zde jde zejména o to, že zaměstnavatel je povinen respektovat rodičovskou dovolenou do tří let věku dítěte. Rodiče mají zájem se vrátit do původního zaměstnání.

VÝBĚR POMALÉ ČTYŘLETÉ VARIANTY

Tabulka č. 16 – Respondenti podle věku

VĚK	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
20 – 25 let	8	33,3 %
26 – 30 let	4	16,7 %
31 – 35 let	8	33,3 %
36 a více let	4	16,7 %
Celkem	24	100 %

Tabulka č. 17 – Respondenti podle vzdělání

VZDĚLÁNÍ	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
Základní	4	16,6 %
Střední bez maturity	12	50 %
Střední s maturitou	6	25 %
Vyšší odborné	0	0 %
Vysokoškolské	2	8,4 %
Celkem	24	100 %

Tabulka č. 18 – Respondenti podle předchozího zaměstnání

ZAMĚSTNÁNÍ	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
Student(ka)	2	8,3 %
Nezaměstnaný(á)	14	58,4 %
Manuálně pracující	6	25 %
Duševně pracující	2	8,3 %
Jiné	0	0 %
Celkem	24	100 %

Pomalou čtyřletou variantu si zvolili respondenti různého věku, zejména s nižším vzděláním, většinou bez předchozího zaměstnání. Z velké části tedy neměli možnost jinou variantu volit. Předpokládám, že jsou to zejména respondenti manuálně pracující, kteří nemají vytvořený vztah k určité práci.

Položka č. 4

Jaké důvody vás vedly k výběru rychlé dvouleté varianty?

Jedná se otázku polootevřenou.

Odpovídali pouze ti respondenti, kteří zvolili v položce číslo 3 rychlou dvouletou variantu.

Měli možnost zvolit ze čtyř odpovědí, přičemž čtvrtá odpověď byla otevřená.

Cílem otázky bylo zjistit, který z důvodů je nejsilnější pro výběr rychlé dvouleté varianty.

Tabulka č. 19 – Důvody výběru rychlé dvouleté varianty

	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
a) obava o pracovní místo u stávajícího zaměstnavatele	2	20 %
b) finanční důvody	8	80 %
c) izolace na rodičovské dovolené	0	0 %
d) jiné důvody	0	0 %
Celkem	10	100 %

Na tuto otázku zodpovídali pouze respondenti, kteří si vybrali rychlou dvouletou variantu. 80 % respondentů tuto variantu volili z finančních důvodů, 20 % z důvodu obavy o pracovní místo u stávajícího zaměstnavatele.

Položka č. 5

Jaké důvody vás vedly k výběru klasické tříleté varianty?

Jedná se o otázku polootevřenou.

Odpovídali pouze ti respondenti, kteří zvolili v položce číslo 3 klasickou tříletou variantu. Měli možnost zvolit ze čtyř odpovědí, přičemž čtvrtá odpověď byla otevřená. Cílem otázky bylo zjistit, který z důvodů je nejsilnější pro výběr klasické tříleté varianty.

Tabulka č. 20 – důvody výběru klasické tříleté varianty

	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
a) zaměstnavatelem povolená doba k čerpání rodičovské dovolené do 3 let věku dítěte	36	56,2 %
b) finanční důvody	18	28,2 %
c) nemožnost dřívějšího přijetí dítěte do MŠ	10	15,6 %
d) jiné důvody	0	0 %
	64	100 %

Na tuto otázku odpovídali pouze ti respondenti, kteří si vybrali klasickou tříletou variantu. Větší polovina respondentů (56,2 %) zvolili tuto variantu z důvodu zaměstnavatelem povolené doby k čerpání rodičovské dovolené do 3 let věku dítěte. Dalším důvodem byly finanční důvody – 28,2 %.

Položka č. 6

Jaké důvody vás vedly k výběru pomalé čtyřleté varianty?

Jedná se o otázku polootevřenou.

Odpovídali pouze ti respondenti, kteří zvolili v položce číslo 3 pomalou čtyřletou variantu. Měli na výběr ze 6 odpovědí, přičemž šestá odpověď byla otevřená.

Cílem otázky bylo zjistit, jaký je nejsilnější důvod pro výběr pomalé čtyřleté varianty.

Tabulka č. 21 – Důvody k výběru pomalé čtyřleté varianty

	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
a) nemám zaměstnavatele, ke kterému se budu po skončení rodičovské dovolené vracet a budu hledat zaměstnání	8	33,3 %
b) jiná varianta mi nebyla dle zákona umožněna	10	41,7 %
c) horší zdravotní stav dítěte	0	0 %
d) nemožnost dřívějšího přijetí dítěte do MŠ	0	0 %
e) citová potřeba být s dítětem co nejdéle doma	6	25 %
f) jiné důvody	0	0 %
Celkem	24	100 %

Na tuto otázku odpovídali pouze ti respondenti, kteří si vybrali pomalou čtyřletou variantu. Z tabulky vyplývá, že důvodem pro výběr této varianty je to, že jiná varianta jim nebyla dle zákona umožněna (41,7 %) a respondenti nemají zaměstnavatele, ke kterému se budou po skončení rodičovské dovolené vracet a budou hledat zaměstnání (33,3 %). Tyto odpovědi spolu úzce souvisí. Pouze pro 25 % respondentů byla důvodem citová potřeba být s dítětem co nejdéle doma.

Položka č. 7

Z jakých důvodů jste si nevybral(a) rychlou dvouletou variantu?

Jedná se otázku polootevřenou.

Odpovídali pouze ti respondenti, kteří si v položce číslo 3 nevybrali rychlou dvouletou variantu.

Měli na výběr z 5 odpovědí, přičemž pátá odpověď byla otevřená.

Cílem otázky bylo zjistit, proč si rodiče nevybírají rychlou dvouletou variantu.

Tabulka č. 22 – Důvody, proč nebyla vybrána rychlá dvouletá varianta

	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
a) nemožnost přijetí dítěte do MŠ celodenně	4	4,5 %
b) nemožnost hlídání dítěte jinou osobou	8	9,1 %
c) citová potřeba být s dítětem delší dobu	38	43,2 %
d) výše mého předchozího výdělku mi tuto variantu neumožňuje	38	43,2 %
e) jiné důvody	0	0 %
Celkem	88	100 %

Na tuto otázku odpovídali ti respondenti, kteří si nevybrali rychlou dvouletou variantu. Nejčastějším důvodem (43,2 %), proč tato varianta nebyla vybrána, bylo to, že výše předchozího výdělku tuto variantu neumožňovala a dalším důvodem byla citová potřeba být s dítětem delší dobu (43,2 %). Ostatními důvody byla nemožnost přijetí dítěte do mateřské školy celodenně či nemožnost hlídání dítěte jinou osobou.

Položka č. 8

Z jakých důvodů jste si nevybral(a) klasickou tříletou variantu?

Jedná se o otázku polootevřenou.

Odpovídali pouze ti respondenti, kteří si v položce číslo 3 nevybrali klasickou tříletou variantu.

Měli na výběr z 5 odpovědí, přičemž pátá odpověď byla otevřená.

Cílem otázky bylo zjistit, proč si rodiče nevybírají tříletou klasickou variantu.

Tabulka č. 23 – Důvody, proč nebyla vybrána klasická tříletá varianta

	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
a) nesplnění podmínky pro volbu této varianty	12	35,3 %
b) citová potřeba být s dítětem delší dobu	12	35,3 %
c) chci se vrátit do zaměstnání dříve	10	29,4 %
d) nemožnost přijetí dítěte do MŠ celodenně	0	0 %
e) jiné důvody	0	0 %
Celkem	34	100 %

Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, kteří si nevybrali klasickou tříletou variantu. Odpovědi na tuto otázku měly přibližně stejné procentní zastoupení. 35,3 % respondentů zvolilo jako důvod nesplnění podmínky pro volbu této varianty, 35,3 % citovou potřebu být s dítětem delší dobu a 29,4 % se chce vrátit do zaměstnání dříve.

Položka č. 9

Z jakých důvodů jste si nevybral(a) pomalou čtyřletou variantu?

Jedná se o otázku polootevřenou.

Odpovídali pouze ti respondenti, kteří si v položce 3 nevybrali pomalou čtyřletou variantu.

Měli na výběr z 5 odpovědí, přičemž pátá odpověď byla otevřená.

Cílem otázky bylo zjistit, proč si rodiče nevybírají pomalou čtyřletou variantu.

Tabulka č. 24 – Důvody, proč nebyla vybrána pomalá čtyřletá varianta

	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
a) finanční důvody	28	37,8 %
b) chci se vrátit do zaměstnání dříve	24	32,5 %
c) zaměstnavatelem povolená rodičovská dovolená je pouze do tří let věku dítěte	20	27 %
d) izolace na rodičovské dovolené	2	2,7 %
e) jiné důvody	0	0 %
Celkem	74	100 %

Zde odpovídali pouze respondenti, kteří si nevybrali pomalou čtyřletou variantu. I tady měli odpovědi přibližně stejné procentní zastoupení. Pro 37,8 % respondentů jsou nejdůležitější finanční důvody, 32,5 % respondentů se chce vrátit do zaměstnání dříve a 27 % uvedlo důvod, že zaměstnavatelem povolená rodičovská dovolená je pouze do tří let věku dítěte.

Položka č. 10

*Víte, jakou podmínku musí splnit rodič při volbě rychlé dvouleté varianty a čerpání zvýšené výměry rodičovského příspěvku (11 400,- Kč)?
(uved'te)*

Jedná se o otázku otevřenou.

Cílem otázky je zjistit, zda rodiče na mateřské a rodičovské dovolené jsou informováni o tom, jakou výši předchozí peněžité podpory v mateřství musí splnit při výběru rychlé dvouleté varianty.

Tabulka č. 25 – Znalost podmínky u výběru rychlé dvouleté varianty

	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
ne, nevím	42	42,8 %
cca 12 000,- Kč předchozího výdělku	8	8,2 %
cca 15 000,- Kč předchozího výdělku	10	10,2 %
cca 16 000,- Kč předchozího výdělku	10	10,2 %
cca 17 000,- Kč předchozího výdělku	2	2 %
cca 20 000,- Kč předchozího výdělku	8	8,2 %
předchozí peněžítá pomoc v mateřství ve výši min. 380,- Kč na den	18	18,4 %
Celkem	98	100 %

Správnou odpovědí byla odpověď „předchozí peněžítá pomoc v mateřství ve výši min. 380,- Kč na den“. Přesto tuto odpověď znalo pouze 18,4 % všech respondentů. Tato odpověď úzce souvisí s výší předchozího výdělku cca 16 400,- Kč. Ten uvedlo 10,2 % respondentů. Nejvíce respondentů (42,8 %) odpovědělo „nevím“. Tento výsledek ukazuje na to, že lidé, kteří nemají o rychlou dvouletou variantu zájem, nemají potřebu se o ní vůbec informovat.

Položka číslo 11

*Víte, kterou podmínku musí splnit rodič při volbě klasické tříleté varianty a čerpání základní výměry rodičovského příspěvku (7 600,- Kč)?
(uved'te)*

Jedná se o otázku otevřenou.

Cílem otázky je zjistit, zda jsou rodiče na mateřské a rodičovské dovolené informováni o tom, co je předpokladem pro volbu klasické tříleté varianty.

Tabulka č. 26 – Znalost podmínky u výběru klasické tříleté varianty

	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
ne, nevím	38	38,8 %
předchozí nárok na peněžitou pomoc v mateřství	54	55,1 %
variantu zvolit do 21 měsíců věku dítěte, od roku 2011 do 9 měsíců věku dítěte	6	6,1 %
Celkem	98	100 %

Převážná polovina respondentů (55,1 %) znali správnou odpověď – „předchozí nárok na peněžitou pomoc v mateřství“. 6,1 % respondentů zvolilo odpověď – „variantu zvolit do 21 měsíců věku dítěte“. I tato odpověď byla správná, volba tříleté a čtyřleté varianty musí být provedena do 21 měsíců věku dítěte. 38,8 % odpověď neví.

Přestože v položce č. 3 uvádí výběr klasické tříleté varianty 65,3 % respondentů, pouze 55,1 % zná podmínku, kterou musí při výběru této varianty splnit.

Položka číslo 12

Využíváte (chcete využívat) možnosti povolené doby návštěv v mateřské škole?

Jedná se o otázku uzavřenou.

Cílem otázky je zjistit, zda rodiče ví o možnosti povolené doby návštěv v mateřské škole a využívají ji.

Tabulka č. 27 – Využívání možnosti povolené doby návštěv v mateřské škole

	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
a) ano–5 dní v měsíci u dětí do tří let věku dítěte	26	26,5 %
b) ano–5 dní v měsíci nebo 4 hodin denně do čtyř let věku dítěte	26	26,5 %
c) ne–o této možnosti nevím	6	6,1 %
d) ne–dítě bude přijato do MŠ až ve 4 letech věku	8	8,2 %
e) ještě jsem se nerozhodl(a)	28	28,6 %
f) ne, nevyužívám (nechci využívat)	4	4,1 %
Celkem	98	100 %

Z tabulky je zřejmé, že naprostá většina respondentů ví o možnosti povolené doby návštěv v mateřské škole. O této možnosti neví pouze 8,2 % respondentů. 26,5 % respondentů využívá či chce využívat 5 dní v měsíci u dětí do tří let věku dítěte a 26,5 % využívá či chce využívat možnosti 5 dní v měsíci či 4 hodin denně do čtyř let věku dítěte. 28,6 % respondentů se ještě nerozhodlo.

Položka číslo 13

Představte si, že máte možnost být na rodičovské dovolené do čtyř let věku dítěte a dítě chodí 4 hodiny denně do mateřské školy. Jak využijete tohoto volného času?

Jedná se o otázku otevřenou.

Cílem otázky je zjistit, jakou představu mají rodiče na mateřské a rodičovské dovolené o možnosti využití povolené 4hodinové denní docházky dítěte do mateřské školy.

Tabulka č. 28 – Využití volného času při návštěvě dítěte v mateřské škole

	RESPONDENTI	RESPONDENTI V %
nevím	4	4,1 %
najdu si přivýdělek	42	42,8 %
úklid domácnosti	20	20,4 %
studium	14	14,3 %
odpočinek, péče o sebe	6	6,1 %
koníčky	8	8,2 %
hledání zaměstnání, úřady, nákupy	4	4,1 %
Celkem	98	100 %

Nejvíce respondentů (42,8 %) odpovědělo, že by si v této době našlo nějaký přivýdělek. Další nejpočetnější skupinou respondentů byla ta, která odpověděla, že by se v této době věnovala úklidu domácnosti. Ostatní respondenti by se věnovali studiu, koníčkům, odpočinku, péči o sebe, hledání zaměstnání apod. Z této tabulky lze vysledovat, že převážná většina rodičů přemýšlí již o návratu na trh práce. V době volného času by rádi pracovali na částečný přivýdělek či čas využilo ke studiu

2. 3 Interpretace výsledků výzkumu

Cíl č. 1

Ze získaných výsledků jasně vyplynulo, že převážná většina respondentů (65,3 %) zvolilo nebo chce zvolit klasickou variantu čerpání rodičovské dovolené – tříletou. Příliš mne nepřekvapilo, že pouze 24,5 % respondentů zvolilo či chce zvolit pomalou čtyřletou variantu a rychlou dvouletou variantu dokonce jen 10,2 % respondentů.

System vícerychlostní rodičovské dovolené byl hodnocen s průměrným výsledkem. Je zřejmé, že rodiče na mateřské a rodičovské dovolené převážně ví (55,1 %), jakou podmínku musí pro výběr tříleté klasické varianty splnit – tj. předchozí nárok na peněžitou pomoc v mateřství. Při výběru rychlé dvouleté varianty podmínku však zná pouze 18,4 % respondentů. Rodiče ví o možnosti povolených návštěv v mateřské škole ve věku do tří a do čtyř let věku dítěte. V případě využívání povolených návštěv 4 hodin denně do čtyř let věku dítěte by 42,8 % respondentů rádo pracovalo na přivýdělek.

Cíl č. 2

Ze získaných výsledků vyplynulo, že nejčastějším důvodem pro výběr klasické tříleté varianty je zaměstnavatelem povolená rodičovská dovolená do tří let věku dítěte – 56,2 % respondentů a finanční důvody – 28,1 %.

Nejčastějším důvodem pro výběr rychlé dvouleté varianty jsou finanční důvody (80 %) a obava o pracovní místo u stávajícího zaměstnavatele (20 %). Nejčastějším důvodem pro výběr pomalé čtyřleté varianty (33,3 %) bylo to, že respondenti nemají zaměstnavatele, ke kterému se budou po skončení rodičovské dovolené vracet a budou hledat zaměstnání. S tím úzce souvisí i to, že jim jiná varianta dle zákona nebyla umožněna (41,7 %).

ZÁVĚR

Od 1. 1. 2008 začal fungovat nový systém nároku na rodičovský příspěvek, tzv. vícerychlostní rodičovská dovolená. Rodiče si předem volí variantu, týkající se délky a výše rodičovského příspěvku.. Zákon rozlišuje čtyři výše a čtyři doby čerpání rodičovského příspěvku, přičemž čtvrtá možnost se týká pouze dětí se zdravotním postižením. Nárok na rodičovský příspěvek se přiznává vždy na nejmladší dítě v rodině.

V teoretické části mé absolventské práce se zabývám teoretickými pojmy jako je rodina, rodičovství, rodičovská dovolená, finanční podpora rodičovské dovolené a návrat na trh práce.

V praktické části jsem se zaměřila na výběr jedné z variant vícerychlostní rodičovské dovolené a důvody jejího zvolení. Předpokládala jsem, že nejčastější variantou bude klasická tříletá a po ní že bude v těsné blízkosti následovat pomalá čtyřletá varianta. To se mi opravdu potvrdilo, ale procentní rozdíl mezi pomalou čtyřletou a rychlou dvouletou nebyl k mému údivu příliš velký.

Nejčastějším důvodem pro výběr klasické tříleté varianty je to, že zaměstnavatel je povinen dle zákoníku práce povolit zaměstnanci rodičovskou dovolenou do tří let věku dítěte a to, že tato varianta je finančně nejvýhodnější. Z výsledků dále vyplynulo, že tuto variantu volí zejména respondenti, kteří mají středoškolské vzdělání a měli „duševní zaměstnání“. Čtyřletá doba je zaměstnavatelem málokdy povolena a tato varianta je i nejméně finančně výhodná. Proto pomalou čtyřletou variantu volí rodiče, kterým jiná varianta není umožněna. Z větší části tedy nemají žádného zaměstnavatele a zaměstnání budou teprve hledat. Převážně jsou to lidé s nižším vzděláním. Naopak dvouletou rychlou variantu naopak využívají rodiče z finančních důvodů a ti, kteří nechtějí ztratit kontakt se zaměstnáním. Jsou to osoby s vyšším vzděláním, dříve „duševně pracující“.

Vzhledem k tomu, že jsem v době zpracovávání bakalářské práce byla na rodičovské dovolené, měla jsem osobně možnost všechny varianty posoudit. Variantu jsem volit ještě nemusela a měla jsem od zaměstnavatele povolený čtvrtý rok jako neplacené

volno. Osobně jsem také tento poslední rok využila pro hledání nového zaměstnání, do kterého jsem sedm měsíců před dovršením 4 let věku mého dítěte nastoupila. V případě povinné volby bych ale také zvolila tříletou klasickou variantu, kterou považuji pro rodiče i dítě za nejvhodnější.

SEZNAM ZDROJU:

Knižní zdroje:

1. Klapilová, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: VUP, 1996. ISBN 80-7067-669-8.
2. Křížková A., Dudová R., Hašková H., Maříková H. a Uhde Z. *Práce a péče*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-94-6.
3. Matějček, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1989
4. Matějček, Z., Dytrych Z. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.
5. Matoušek, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1993. ISBN 80-901424-7-8.
6. Matoušek, O. *Slovník sociální práce*. Praha: 2003. ISBN 80-7178-549-0.
7. Možný, I. *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-75-3.
8. Říčan, P. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-124-7.
9. Sirovátka T., Hora O. *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. Praha: Albert, 2008. ISBN 987-80-7326-140-5.

Elektronické zdroje:

10. *Sřředisko rané péče Sluníčko* [on-line]. 2008 [cit. 2010-07-27]. Dostupné z <<http://www.charitahk.cz>>.
11. *Co jsou mateřská centra* [on-line]. 2008 [cit. 2010-06-26]. Dostupné z <<http://www.materska-centra.cz>> .
12. *Národní zpráva o rodině* [on-line]. 2004 [cit. 2010-07-23]. Dostupné z <<http://www.mpsv.cz>>.
13. *Prorodinný balíček rodině* [on-line]. 2008 [cit. 2010-07-23]. Dostupné z internetu: <<http://www.mpsv.cz>>
14. *Rodina* [on-line]. 2009 [cit. 2009-06-23]. Dostupné z <<http://www.mpsv.cz>>.
15. *Rovné příležitosti* [on-line]. 2009 [cit. 2010-04-18]. Dostupné z <<http://www.rovneprilezitosti.cz>>.

16. *Zájem o práci na poloviční úvazek roste* [on-line]. 2010 [cit. 2010-09-20]. Dostupné z <http://podnikani.idnes.cz/zajem-o-praci-na-polovicni-uvazek-roste-fc1-/alternativni-uvazky.asp?c=A090105_103707_firmy_tipy_fib>.
17. *Zaměstnání a péče o malé děti z perspektivy rodičů a zaměstnavatelů* [on-line]. 2006 [cit. 2010-05-21]. Dostupné z <<http://www.vupsv.cz>> .

Další zdroje:

18. Informace č. 4/2007 o nároku na rodičovský příspěvek dle novely zákona o státní sociální podpoře od 1. ledna 2008. Praha: MPSV, 2007.
19. Informace č. 7/2008 o nároku na rodičovský příspěvek dle novely zákona o státní sociální podpoře od 1. ledna 2009. Praha: MPSV, 2008.

PŘÍLOHY

Dotazník

1. Jak byste ohodnotil(a) nově vytvořený systém: vícerychlostní rodičovskou dovolenou?

(Oznámkujte jako ve škole)

1 2 3 4 5

2. Je dle vašeho názoru systém spravedlivý?

- a) ano
- b) ne
- c) nedokážu posoudit

3. Kterou variantu vícerychlostní rodičovské dovolené jste si (byste si) vybral(a)?

- a) rychlou dvouletou
- b) klasickou tříletou
- c) pomalou čtyřletou

Nyní odpovídají pouze ti, kteří označili v otázce č. 3 - a) rychlou dvouletou variantu:

4. Jaké důvody vás vedly k výběru rychlé dvouleté varianty?

- a) obava o pracovní místo u stávajícího zaměstnavatele
- b) finanční důvody
- c) izolace na rodičovské dovolené
- d) jiné důvody

(uveďte).....
.....

Nyní odpovídají pouze ti, kteří označili v otázce č. 3 – b) klasickou tříletou variantu:

5. Jaké důvody vás vedly k výběru klasické tříleté varianty?

- a) zaměstnavatelem povolená doba k čerpání rodičovské dovolené do 3 let věku dítěte
- b) finanční důvody
- c) nemožnost dřívějšího přijetí dítěte do MŠ
- d) jiné důvody

(uveďte).....
.....

Nyní odpovídají pouze ti, kteří označili v otázce č. 3 – c) pomalou čtyřletou variantu:

6. Jaké důvody vás vedly k výběru pomalé čtyřleté varianty?

- a) nemám zaměstnavatele, ke kterému se budu po skončení rodičovské dovolené vracet a budu hledat zaměstnání
 - b) jiná varianta mi nebyla dle zákona umožněna
 - c) horší zdravotní stav dítěte
 - d) nemožnost dřívějšího přijetí dítěte do MŠ
 - e) citová potřeba být s dítětem co nejdéle doma
 - f) jiné důvody
- (uveďte).....
.....

Nyní odpovídají pouze ti, kteří si v otázce č. 3 nevybrali odpověď a) – rychlou dvouletou

7. Z jakých důvodů jste si nevybral(a) rychlou dvouletou variantu?

- a) nemožnost přijetí dítěte do předškolního zařízení celodenně
 - b) nemožnost hlídání dítěte jinou osobou
 - c) citová potřeba být s dítětem delší dobu
 - d) výše mého předchozího výdělku mi tuto variantu neumožňuje
 - e) jiné důvody
- (uveďte)
.....

Nyní odpovídají pouze ti, kteří si v otázce č. 3 nevybrali odpověď b) – klasickou tříletou

8. Z jakých důvodů jste si nevybral(a) klasickou tříletou variantu?

- a) nesplnění podmínky pro volbu této varianty
 - b) citová potřeba být s dítětem delší dobu
 - c) chci se vrátit do zaměstnání dříve
 - d) nemožnost přijetí dítěte do předškolního zařízení celodenně
 - e) jiné důvody
- (uveďte)
.....

Nyní odpovídají pouze ti, kteří si v otázce č. 3 nevybrali odpověď c) - pomalou čtyřletou

9. Z jakých důvodů jste si nevybral(a) pomalou čtyřletou variantu?

- a) finanční důvody
 - b) chci se vrátit do zaměstnání dříve
 - c) zaměstnavatelem povolená rodičovská dovolená je pouze do tří let věku dítěte
 - d) izolace na rodičovské dovolené
 - e) jiné důvody
- (uveďte)
.....

10. Víte, jakou výši předchozího výdělku musí splnit rodič při volbě rychlé dvouleté varianty a čerpání zvýšené výměry rodičovského příspěvku (11 400,- Kč)?

(uved'te výši).....

11. Víte, kterou podmínku musí splnit rodič při volbě klasické tříleté varianty a čerpání základní výměry rodičovského příspěvku (7 600,- Kč)?

(uved'te)
.....

12. Využíváte (chcete využívat) možnosti povolené doby návštěv v mateřské škole?

- a) ano – 5 dní v měsíci u dětí do tří let věku dítěte
- b) ano – 5 dní v měsíci nebo 4 hodin denně do čtyř let věku dítěte
- c) ne – o této možnosti nevím
- d) ne - dítě bude přijato do MŠ až ve 4 letech věku
- e) ještě jsem se nerozhodla
- f) ne, nechci

13. Představte si, že máte možnost být na rodičovské dovolené do čtyř let věku dítěte a dítě chodí 4 hodiny denně do mateřské školy. Jak využijete tohoto volného času?

.....
.....
.....

Na závěr, prosím, označte následující údaje:

Označte, zda jste:

- a) Muž
- b) Žena

Jaký je Váš věk:

- a) méně než 20 let
- b) 20 – 25 let
- c) 26 – 30 let
- d) 31 – 35 let
- e) 36 a více let

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) střední bez maturity
- c) střední s maturitou
- d) vyšší odborné
- e) vysokoškolské

Vaše předchozí zaměstnání

- a) student(ka)
- b) nezaměstnaný(á)
- c) manuálně pracující
- d) duševně pracující
- e) jiné